

تورک بیلک ره ووی

دوقوررضانور

REVUE DE TURCOLOGIE

Fondée à Paris

PAR

le Prof. Dr. RIZA NOUR

TOME II, LIVRE 1

Besté.

Ali Chîr Névâî.

Rime turque.

Noms propres tures.

Catalogue des manuserits tures de la Bibliothèque
Nationale de Paris.

Kaïghousouz abdal (Ghaïbi bey).

Köprülüzade Fuad Beyin Cevabına Cevab

(Türk Dili ve Edebiyatı Hakkında Araştırmalar.

Köprülüzade Fuat. İstanbul. 1934)

O Böyle bir eser neşredib bizden bahsetmiş. 10 kâ
nunu sani 1935 de "Türkbilik Revüsü" nün beşinci yılı
(şubat 1935) nushasının tab'ını bitirmiş, neşretmek üzere
idim. Türkiyeden bir dostumuz haber verdi, diğer bir
dostumuz da kitabı gönderdi; bize aid yerleri bulmak
için baştan okuduk. Fuad bey bizim tenkidlerimizden sade
ikisine cevap vermiş ve verirken «indî» ve bu makule
kelimeler kullanmış... bizim onu tenkidimiz daima sırf
ilmî idi; böyle tabirler yokdu. Nice fena şeylerini sükût
ile geçiyorduk. Hattâ âdâbi muâşeret nezaketidir, türk
üniversitesinde profesör bulunuyor deye bazen onun
hakkında "muhterem" gibi kelimeler bile kullanmışdık.

biz şimdiye kadar tetkikat neşretdikce Fuad beyin
tedkik etdiğimiz mevzua taalluk eden yanlışlarını da tabî
zikir, tenkid ve tashih ederdik. Şimdi onu bu derecede
buluyoruz; demek, günah bizden gitdi... bu cevabi Ré-
vümüzün neşrini tevhura uğratmamak için acele yazib
bu nushaya ilâve ediyoruz.

Fuad bey türkoloji sahasına girdiğindenberi nice vahim bilgisizlikler ve yanlışlar yapmıştır; malumdur; bundan başka yazılarıyla tipik bir ruhî hâlet de göstermiştir ki bu da vâzihan tebellür etmiştir; bu hali: fevkalâde hasedci, Türkiyede bu sahada yegâne kalmak hevesinde bulunması ve bu hususta her şeyi, bütün elinden geldiği mikdarda, yapmağa hararetle çalışmış olmasıdır. Zaten çok evvelinden bu hallerinden dolayı Ben ona “Türkiyenin ilim diktatörü” adını vermişdim; fakat böyle şeyler yazmaz ve söylemezdim.

İşte bu saikledir ki Fuad bey Türkiyede kim türkbi-lik sahasına girerse derhal ona şiddetle hücum etmiştir; bu hücumlardan başka resmî, gayriresmî malûm vasıtaların hepsini de onları bu sahadan uzaklaştırmak veya hiç olmazsa kötülemek için kullanmıştır.

bu işi, bildiğimiz, ilk Ali Emirî merhuma yaptı; bu zat manüskri toplamış ya, türkoloji üzerine yazıyor ya, Fuad bey onu kendine tabii düşman bilmiş ve üzerine çullanmıştır.

Fuad bey neler yapmadı?!... bu işde ne küçüklükler olmadı... Zavalli Ali Emirî ne kadar üzölmüş, bu tecavüzler ne kadar gücüne gitmiş olacak ki Fuad bey aleyhine gayet çirkin hicviyeler bile yazmağa kadar varmıştır. öyle ki insan bunları bugün dahi hatırlamağa bile utanıyor; kim bilir o vakit Fuad bey ne hallere girmiştir!... Hâlâ giriyor..; bundan başka Ali Emirî onu ilmî sahada da tenkid ettiğİ gibi hattâ adını bile mevzuubahsetmiş, köprölüzade olmadığını, bu adı sahte olarak takındığını zikretmiştir. Hakikaten düşünüyorum: Eğer bu adı Fuat bey fuzuli aldı ise elbet çirkin. Yok, toğru ise Fuat bey yine pek fena bir vaziyette tir. Yani bu ikinci şıkta Fuat bey Türk değildir. Çünkü köprölü Mehmet Paşa, Şemsettin Sami beyin rivayetine

(Kamus ü'l-a'lâm, V. 3907) ve bazı, tarihlerimize, meselâ muasiri olan Silâhdar Findıklili Mehmed Ağaya göre (Silâhdar Tarihi, I, 225) arnavuttur. Hattâ onun arnavud olduğunu Avrupa tarihlerinden bazilari da (meselâ almanca Th, Lindner, VI, 224) Kabul etmiştir. En ziyade Kendisi alâkadar olduğu halde Fuad bey şimdiye kadar bunu red ve köprülünün türklüğünü isbat eder bir tedkik neşretmemiştir. Zaten yazılarına bakılırsa Fuad bey pek türkcülük de etmez. Son zamanlarda biraz ediyorsa da hararetsiz, yavan. Bu babda susması mânâli olsa gerek.

Fuad bey yalnız Türklere değil, Avrupa türkologlarına da elinden geldiği kadar mâni olmağa çalışır. Avrupa âlimlerinden bazilari Fuad beyin kendilerine yaptığı böyle şeylerden bana şikâyetlerde bulunmuşlardır.

Zavallı Ali Emirî bu saldırmalara lââyık mıydı ? Bir adam ki ömrünü manüskri toplamağa hasreder, bu kitablari memuriyetde dolaştıkça ordan oraya taşır, aldığı maaşı yemez, bunlara verir; nihayet bir kütübane yapıp oraya kor, böyle adam herkesin samimî sevgisine ve Hürmetine lâyıktır; adi her gün hürmetle anılır. Yalnız Dîvânî lugât-üt-türk'ü bizim maarif nazareti bile kıymetini bilmediği bir zamanda satın alıp kaybolmaktan kurtarması bu adamın adini altın yazı ile yazmağa kâfidir. Bu kitab öyle bir hazinedir ki Türkü, ilmi ihya etmiştir. İşte Fuad bey böyle bir adama neler yapmıştır... Sebebi: çünkü Türk ilmi sahasında bir başka adam da var; kendi yalnız kalamaz, parlayamaz, söner... Hadi şu bu sahada olsun deyelim; ilim sahasına bunlar girebilir mi ? yakışık almayan şey...

Bakarsınız bir gün bir genç türkolojiye dair bir makale yazmış veya bir kitab neşretmiş, hadi, Fuad bey ona saldırır. Başka bir gün bir zat yine bu hususa dair

bir şey neşretmiş, hadi, yine Fuad beyin şu fevkalâde hassas noktası, bir sinirden şiddetli bir elektrik cerayanı geçmiş gibi, deprenir; bütün gayreti ve saydığımız vasıtaları harekete gelir. Meselâ vaktiyle ~~İsmail Habib Beyin eserini bastırmamağa çalışmış, basılınca da toplatmağa kalkışmışdı.~~

k. (yâni Köprülüzade Fuad) beyin martirlerinden biri de zavallı Amasya Tarihi müellifi Hüsameddin' dir. O ne hücumdu!.. Ikdam gazetesinde okuduğum vakıt içimi bir teesüf ve heyecan dalgası çalkamıştı. Bu kadar yıl sonra hatırlaması bile bana bir tiksime veriyor. Büyük haksızlık bu, zulüm bu... Biz bu mazlumu müdafaa etmek fikrinde değiliz; fakat hücum tarzı çirkindir, k. bey bunları, âşikâr ki, terrör yapıyorum deye yapıyordu; tâ ki başkaları korksun da bu meydana girmek cesaretleri kalmasın, girerlerse kendisine dalkavukluk etmeğe mecbur olsunlar... Eğer k. bey bir memleketde siyasî bir mevkide olaymış, derhal diktatör olucakmış. Hem de görülüyor ki yaman, yavuz bir diktatör. Halka her gün avuç avuç kan ve irin yutduracak ve kusturacakmış... Şimdi elinden gelen terrör işte bu kadarcık!.. Ne yapsın!.. karınca kaderince...

Bu tenkid ettiğimiz son kitabında dahi sağına, soluna hücum etmiştir. Bu kitabda hücum ettiği Avrupalı âlimlerin sayısı ondan fazla. Türk âlimleri de okadar var. Cesur! Fakat bu hücumlar on para etmez şeyler; bunları büyükmek, böbürlenmek için yapar; çünkü bizde unu okuyan: "ô, k. bey ne yüksek âlim. Avrupa alimlerinin bile yanışını çıkariyor" der. Halbuki bunlar birer cehalet numunesidir; lakin bunları okuyanların kaçı alimdir kî anlasın? yutar. Zaten k. bey de bundan istifade eder, biz bu makalede bu foyayı da meydana çıkaracağız; büyükmek hevesindekiler büyüklere çatarlar, bu misalleri boşuna

uzatmağa lüzum yok.

Vaktâkı ben Türk tarihini neşretmeğe başladım, demek ben de k. beyin hassas teline dokundum. Sesi çıkacadı; bunu şöyle tarif edeyim, daha iyi izah olur: k. beyin fitiline kibriti dokundurdum; fitil baruta gelince patlayacaktır, öyle oldu. Ne yapsın, türkoloji meydanının eri yalnız kendisi kalacak, orda rakibsiz at oynatacak, bunu min tarafillah; böyle zannediyor galiba!- Halbuki atı solurgan, kendi de acemi bir binici. Ayol tek suvariden ne çıkar ? Birçok olmalı ki tadı çıksın, erlik edilsin, er seçilsin, er olmayan ordan çekilsin... Hem ne gündeyiz ? Türk milletî öyle bir halde ki henüz kendi ilmini, harsını tanzim edememiş, mektûb hale koyamamış; ilk uçuşlarını yapan serçe yavrusu gibi. Medenî milletlerin tekâmülleri âbideleri karşısında ağlanacak vaziyetdeyiz. Hele bu meydan okadar geniş ki üç yüz, beş yüz amele birden istiyor. Bilhassa şunu bilmeli ki bu şahıs, hırs, şöhret, menfaat, üstünlük yarışı vasıtası, öndülü değil; bu koca bir milletin ölün veya dirilik davası. Bu haller bu millî dava huzurunda ne kadar küçük!.. İnsan böyle millî bir mühimmeyi, mukaddesatin mukaddesini şöhret ve menfaat aleti yapmakdan utanmalıdır.

Tabii, şimdi hücum sırası bizim; fakat k. bey bu sefer eski malûm taktiğinden vazgeçti. Hiç bir şey yazmadı. Yani bilfiil meydana çıkmağa cesaret edemedi. Gizli yollara, küçülmüş vâsita ve aletlere döküldü: işini şifahî görüyordu.

Ben bunları gördükden sonra yazılarımda münasebet düşdükçe k. beyi tenkid etdim; Bu ilim için zarurî idi; hem de gençlere, millete onun yanlışlarını. saçmalarını dimağlarına ilim deye doldurmağa müsaade etmek vazifenâşinaslık idi; Bir de maksadım onun elinden tutub er meydana çekmekdi. On yıldır temerrüd etdi, gelmedi. Katlandı,

sabretti. Ne ise bu sefer gelmiş. Eh, istediğimiz oldu. Şimdi o gitdiği loş ve zikzak yollarda değil ; âlemin karşısında erkekçe boy ölçeriz. Bu makalemizde ileri gitmedik, kendisini tenbih ve tahrik edecek kadar yazdık; ilerde daha iyi görüşmemize yol açdık.

k. bey durmuyor, aleyhime propaganda yapıyordu. Bunlar kulağıma geliyor, gülüyordum. Derken darülfünun talebesinden iki çocuğu tahrik etdiler, bunlara aleyhime makale yazdırdılar. Bu çocuklara bir makale ile cevap verdim; sözleri ağızlarına tılandı. Bir daha sesleri çıkmadı. k. bey yine durmuyordu; şifahi propagandasına devam ediyordu. O, darülfünun muhîtinde aleyhime bir ocak teşkil etmişti. Kendi adamlarına telkinat veriyordu. Onlar da eserlerim aleyhine hiç bir delile istinad etmeyen umumî sözleri, ağzı iyi kapalı olmadığı için yürürken öteye beriye süprüntü serpen çöp arabası gibi, serpiştiriyorlardı.

Kötü, cahil ilh; gibi umumî sözleri söylemekden kolay hiç bir şey yokdur. Bu bütün insanların elinden gelir. Ancak, kötü demeli ama kötülüğe madde ve vak'a zikretmelidir; cahil demeli ama cehline örnek , delil göstermelidir.

Bu suretle darülfünun muhitinde genç ve , henüz yetişmemiş dımağları zehirlemeğe çalışıyordu. Bundan ne çıkar!... Fakat işte yapıyordu.

Meselemizi aydınlatmak için bu umumî, gayet az ve eksik, fakat vak'alara müstenid başlangıcı yaptıktan sonra k. beyin benim için yazdığı bahislere geçiyorum.

Bunun için de bu yeni eserine başından başlayorum:

Kitabın başında cumhür reisinin bir sözünü iftihar serlevhası yapmış. Ondan sonra bu eserini şu cumle ile: «Türk'e bilgi ülküsünü ve ülkü bilgisini öğreten ulu bilge öndere » ithaf etmiş.

Sonra kendi ismini ve onun altına şeref ünvanlarını yazmış. Bunu okuyunca bakdım, bakdım; bilâihtiyar: « Zavallı köprülü! Ne kadar da şereflerin küçük, ünvanların şerefsizmiş... » dedim. İnsan buna tenezzül eder mi? Sebebi: evvelâ âlimler eserlerinde kendilerine böyle bir sürü değil, bir tane bile ünvan koymazlar. Ku u bir ad kâfidir. Zaten âlim odur ki adında bin bir şeref munde-micdir k. bey, ne yapsın, mâzur; kendi adında bir şey olmadığını duyuyor olacak ki bu ünvanları dercetmek zarureti hissetmiş. Bununla görülüyor ki k. bey şeref düşkünü, kibir ve azamet sahibi.

Profesör ve doktor imiş. Evet profesör; nasıl profesör olmuş; bir müsabaka imtihanı ile mi?!.. Ve nasıl yetişmiş?!.. Bu zat idadî tahsilinden yüksek bir tahsil görmemiştir. Avrupada bunu bilseler hayret ederler, « nasıl olur?! » derler. Kötüsü şu ki, deyib, bizim iptidaîliğimize hükmü bastırırlar. Hakları vardır, buna da Türk milleti hedef olur. Bugün k. beyin profesörlüğü üniversitemizin kanununa bile mugayirdir. Bu muhalefete rağmen duruyor.

Bir aralık çıkarılması işi gazetelerin diline dahi düştüydü. Nasılsa kurtuldu. Başkası olsa bu hakaretler izzetinefsine dokunur, kendisi istifa ederdi. Avrupada profesör usulü dairesinde yetişir. Mektepleri ve darülfünunu bitirir, sonra bir profesörün yanında çalışır. Yıllar geçer; imtihan ile, orijinal eserlerle muavin olur, çoğunun ak bak bir sakal çehresini çerçeveler de profesör olur. k. bey hiç olmazsa darülfünün tahsili görseydi bari. Bugün atalarımızı beğenmemek modası bir takım zübbelerin zevki olmuştur. Halbuki onlar bundan dört beş asır önce şimdiki k. beyden daha iyi idiler. Eski yazma kitablarımızı, bilhassa tezkereler, sefîneler ve emsalini karıştırırsanız bir âlimi, bir şâiri tarif ederken « ulûmu tertib üzre görmüş biridir » deyorlar.

Yani bunu mühim bir meziyet olarak zikrediyorlar. Bu tarif çok geçer ve çok mühimdir. Demek ki daha o zaman, o asrın ilim ve metodlarına göre usulü dairesinde ve derece derece mektepleri ikmal ederek yetişmenin büyük bir meziyet olduğunu atalarımız biliyorlarmış; ona ehemmiyet veriyorlarmış. İşte ondan ve emsalindendir ki o koca fütuhât yapılabılmışdır, devlet büyüklüğün en yukarı derecesine çıkmışdır. Beş asır sonra bunlar başlarını kaldırsınlar da baksınlar, k. beyin menşeiini görsünler.. Bu zihniyet bugün Avrupa âleminde kat'î bir kaidedir. İnsan kendi kendine yetişir demek kuru lâfdir; O, merâtib silsilesini geçdikden sonradır. Hele ilimlerin ümmanlar gibi genişlediği ve çoğaldığı şu zamanda; kendi kendine yetişen duvar dibinde biten hûdâyinâbit bir ot kadardır; bağda bahçavan tarafından ihtimamlar ve terbiyelerle yetiştirilen bir çiçek gibi asla olamaz.

k. bey doktorum deyor; haydelberg üniversitesi fahrî felsefe doktoru imiş; öyle ama bu doktorluktan kolay bir şey yokdur: Avrupada ilimle bir habbelık münasebeti olmayan adamlara bazen böyle fahrî ünvan verirler; bunlar bir menfaat ümidi, bir nezaket veya bir siyasî meseleden dolayı yapılır, basit ve bir mânâ ifade etmez şeylerdir. bir iki tanıdığınız olur da isterseniz olur biter; Sorarım: k. beyin felsefe ile ne münasebeti var?! k. beyin bu doktorluğunun dercesi esasen fahrîlikden ibaretdir; hani bizde alaylı zabıtlar vardı, işte o. k. beye daha muvafıkı şudur: Tibbiyede benim talebeliğim zamanında bir tabir vardı; cahil doktorlara «alaylı doktor» derlerdi: bunu alaylı zabıt tabirine bakarak yapmışlardı. Alâydan elbet zabıt olamaz; haydi vaktiyle oldu deyelim; fakat doktor alaydan, neferlikten hiç yetişemez. Her halde usulü dairesinde derece derece yetişir; bu çok ince tabir hekimler arasına yayılmışdır; işte k. beyin doktorluğu:

Doktor bakaloryasını yapar, üniversiteyi bitirir, tezini ve doktorasını yapar, öyle doktor olur. Netekim bugün Zeki Validi bey doktor ünvanını almak için elli yaşlarına yaklaşmış bir adamken Viyanada lâtinceyi, eski yunancayı öğreniyor, bakaloryasını, sonra doktora ve tezini yapacak, doktor olacak. k. bey böyle yapmadıktan sonra kendi kendisine ne kadar doktor dese doktor olmaz. Doktorluğu fahrîlik derecesini geçemez. Alaylı doktor olarak kalır. Adına profesör doktor deyemez. Profesör alayli doktor Fuat deyebilir.

Macar türkoloji ve daha birkaç ilim cemiyetlerinin âzâsı imiş. Bunlar k. beyin iftiharları. Bu münasebetle bu cemiyetlere âzâ olmanın nasıl olduğunu yazalım da vatandaşlarımız bilsin. Çoğunun bu âzâlıkları bir şey zannetdiğini biliyorum: Biri bu cemiyetlerden birine âzâ olmak ister, onun âzasından birine rica eder, o da âzâdan bir dostuna rica eder. Bir içtimada ikisi teklif ederler. Kabul derler; olur, biter. Bu cemiyetlere âzâ lâzımdır; çünkü para lâzım. Cemiyetin masrafı çıksın. Bu âzâlıkların kıymeti yılda en çok yüz fransız frankından ibaretdir. Ben de tıbbî ve ilmî cemiyetlerde âzâ idim; ama bunlardan bahsettiğim yok. Sade bir defa tıbbî eserlerimden birine böyle ünvanlar koymuşdum. Şimdi, otuz yıllık bir şey. Henüz çok gençdim. Utanıyorum. Son yıllarda Parisin Société Asiatique deye malûm cemiyetine öyle âzâ girmişdi ki on paralık kıymetleri yokdu. İçlerinde ilimle hiç bir münasebetleri olmayanlar bile vardı. Utanmağa başlamışdım. Bundan ve başka sebebdan dolayı bu cemiyetden, bir mektub göndererek, istifa etdim. Vaktiyle Pariste Monsieur De Laporte adında biri bir Hitit cemiyeti yapmağa teşebbüs edib bana da âzâlığı kabul etmek

için bir mektubla rica etmişti. Beni alâkadar eden bir mevzu; kabul etdim. Arası bir yıl geçti; bu efendi Istanbula gitmiş, türlü iş yapmış. O sırada idi ki bir gün Milliyet gazetesinin ilk sahifesinde şu havadisi gördüm: «Paristeki Hitit Cemiyetinde Avrupanın her tarafından büyük âlimler âzâdır. Eski vekillerden Rıza Nur Bey de bu cemiyetin âzâsındandır. Bu cemiyet ile Ankaradaki Tarih Tetkik Cemiyeti birbirine iltihak etdi. Parisdeki bu cemiyet artık tarih tetkik cemiyetinin Paris şubesi olmuştur». Bunu görür görmez Hitit Cemiyetinden istifa etdim. Parisde ve beynelmilel mahiyetde antropoloji ve etnografi cemiyeti vardır. Fransanın büyük adamları bunun başındadır. Burda da âzâyım. Hiç bir vakit bir eserimde bunlarda âzâyım demedim. Çirkin şey! Hem de küçük şey! Şeref deye övünmeğe değmez. Almanya ve diğer Avrupa memleketlerindeki bazı ilmî cemiyetlerden onlara âzâ olmam teklifi ara sıra gelir. Kabul etmem.

Bundan sonra k. beyin kitabında başlangıç deye bir şey var. Bu da dalkavukluk numunesi... İnsanlar cahil olabilir; hasud, garezkâr, haris olabilir; mevki, şeref ve para için gözü dönmüş olabilir; bunlar için her vâsitaya tevessül eder. Bunlar oluyor, ne deyelim? Lâkin dalkavukluk dünyada en aşağı, en iğrenç, en mezmum şeydir. Rakıya ümmülhabâis derler; asıl ümmülhabâis dalkavuklukdur. Ahlâkı mahveden, milletleri, sosyal birlikleri, devletleri yıkıp batıran şeylerin hepsinin azimet noktası, temel taşı dalkavuklukdur. Dalkavukluğun ilmî sahaya sokulması fecidir.

k. beyin kitablarında bu yeni değil. Bu hikâyenin bildiğimiz kadar tarihçesini yapalım:

Ankarada yeni millî hareket başlayıp millî devlet kurulduktan bir müddet sonra idi k. bey, eserlerini

mekteb programlarına kabul etmek için bana bir mektub yazdı. Eserlerden de göndermiş... Bir sürü. İçinde dalkavukluklar var. Tabî ben şunun bunun cebini doldurmak için maarif vekâletinde oturmuyordum. Moskovaya gidib Ankaraya döndüm. Bir de bakdım; k. bey Ankarada maarif vekâleti müsteşarı. Benden sonra o dağdağalı, millî ve şahsî hayat tehlikeleriyle dolu hengâmede Ankaraya gelmiş, müsteşarlığı almış; fakat millî bir iş yapacağına eserlerini programlara yerleştirmiş. Bu da herkesin ağzına düşmüş; söyleniyorlar; bu iş bitince k. bey de Ankarayı bırakıb İstanbula savuşdu.

k. beyin hayati için en büyük ve kara leke budur; onun ruhunun, duygusunun, türklük sevgi ve gayretinin mîyârı, aynasıdır. Türk milletinin batdığı bir anda o kesesini düşünmüştür. Daha vahimi şu ki millî hareket ve kalkınma başlamışdı; Ankarada adama müdhiş bir ihtiyaç vardı; batmış bir milleti kurtarmak lâzım olan bir anda bulunuluyordu; böyle zamanda vatanperverler, millî gayret duyguları olanlar nesi var, nesi yok bırakır, kellesini koltuğuna alib Ankaraya gelir, millî kıyama iştirak edib çalışır. Halbuki o böyle bir zamanda cebi için gelmiş, cebini temin edib gitmiştir. Sonra ne yüzle türkcülük eder bilmem? !...

Zaman geçti. Cumhur reisi türkolojiye başladı. k. bey ona da kızdı; bu meydanda kimseyi görmeğe tahammül edemez, ne yapsın!.. Cumhur reisini şifahî tenkitlere başladı. Takdir edemeyordu ki cumhur reisi başka saldırdığı adamlardan değildi. Tâ Parisden olacağı görüyordum: k. beyin kulağından tutdu. kulağı çok acımış olacak..., haydi yeni bir sağdan geri etdi; dalkavukluğa döküldü. Öyle ya «bükemediğin eli öp, başına ko!» derler. O da öyle yapdı. Bilmem, cumhur reisinin böyle dalkavukluklara ihtiyacı var mı? ... Yokdur. Bunlara çokdan doymuş,

tepesine kadar batmıştır.

k. beye söyleyim: yolu şimdi bulmuştur. Yakında mebusluk, biraz sonra da vekillik ile çırağ buyurulur. Hele bana taarruz ederek çok göze girer, muhakkak vekil olur. Bundan ben de memnun olurum. Çünkü benim sayemde olur. Velinimetini ben olurum. Bir gün elimi öper. Eğer nankör değilse...

Mademki bu hali bilfeil göstermiştir, bu dalkavuklukta da durmayub bir gün fırsat düşünce yine dönecektir. O vakit beni dedi idi desinler...

Başlangıçta k. bey eski yazılarını bu kitabda tekrar neşrettiğini mazur göstermeğe çalışıyor. Demek kendisi de anlıyor ki kitablari Arnavudun «mori pırasa olsa yemem artık» ı olmuşdur; burda birkaç yıl evvel tenkid ettiği başkumandana neferliğinden ve sonsuz sevgisinden bahsediyor. İnanmak lâzımdır!.. Ve yine: «öyle bir nefer ki ülkülü bilginin ve bilgili ülkünün ne demek olduğunu. her Türk gibi, yalnız ondan öğrendi» deyor; bunu demiş, iyi; fakat bir şey gözüme çarpdı: bu cümlemin sonuna bir taaccüb işareti Koymuş. Tuhafıma gitdi. Acaba alay mı ediyor dedim. Çünkü burada taaccüb işaretine hiç lüzum yokdu ve başka da ne mânâsı olabilir? Anlaşılan, bir gün, icab edince, ben öyle dedim ama, sen ona bakma; ben onun sonuna taaccüb işareti koydum, mânâ ondadır deyib işin içinden çıkmağı kurmuş gözüküyor. Ohalde bu taaccüb işareti dönme işareti; bana Avrupadan bir yazuyor ve k. beyin bu hallerinden kederlendiğini söyleyordu; fakat sonunda da ne yapsın mevki ve aile sahibi deyordu; ben de ona: «Vatan, millet, namus, haysiyet, beşerî izzetinefs her şeyin ve ailenin dahi üstündedir; bu hususda aile dahi mazeret teşkil edemez. Eğer sizin dediğiniz doğru bir mantıksa bir milletde herkes k. bey gibi ve mazur olacaktır» dedim.

Birinci makalede yine dalkavukluklar... Sonra Türk edebiyatı tarihçesi olarak gayet bayağı malûmat veriyor. Bu malûmat Avrupa âlimleri, hattâ bizde dahi birçokları tarafından birçok yazılmış şeylerdir. Netekim biz de bunları yazmışdık. Meselâ on yıl önce neşrettiğimiz Türk Tarihine bakılsın. Bunların hepsi orada görülür. Bizim kitabımızdan bol bol almış. Meselâ «Selçuk hegemonisi» diyor. Bunu benden önce söyleyen varsa k. bey göster-sin. Yine meselâ Nevâyî'nin «Muhâkemetüllugateyn» inde türkçenin acemceden yüksek olduğunu söylediğini söyleyor. Bu malûmat başkaları tarafından okadar yazılmışdır ki, hattâ k. beyden evvel kabak tadı vermiş bir halde idi. Şimdi bu popülârize olmuş malûmatı kendi malı ve yeni bir cevher deye satıyor. Dede korkut kitabına Uğuz destanının bir bakıyesidir diyor. Bunu neye istinaden söyleyor? Ne yanlış şey... Bu bahse girüb ona öğretsem... Fakat uzun, vaktim yok. Daha çok yanlış ve bir takım boş temeddühler var. Meselâ «Macarlar ve İslavlar üzerinde Türk halk şiirinin nüfuzu olduğunu da vaktiyle oldukça sarıh bir suretde göstermiştim» diyor. Hangi vakitte ve nerede olduğunu söylememiş. Buna da lüzum yok; mesele basit ve âşikâr: bir insanın bunu gösterebilmesi için macarca, rusça ile Macar ve Rus edebiyatlarını bilmesi lâzımdır. k. bey bunları bilmez. Nasıl görmüş ve nasıl göstermiş, herkes anlasın?!... Daha bu makalesinden misaller zikri bu makalemizi çok uzatacak; vazgeçiyorum.

İkinci makale: bunu da evvelce başka bir yerde neşretmiş olduğunu söyleyor. Bundaki şeyler de yine hep söylenmiş ve bir kısmı hattâ k. beyin bu kitabının birinci makalesinde olan şeyler ki «Ettekrârü hasen; velev kâne yüz seksen» nev'inden. Bunda da övünmeler.

k. beyin bir âdeti de her biriki görüştüğü veya muhabere ettiği âlime dostum demesidir. Burda da M.Kazvî'ye

öyle deyor. Bu zatla biz de birkaç defa görüşdük ve muhaberemiz de var ama büyüklük taslamak için böyle şeye lüzum görmeyoruz. İlerde göreceğimiz gibi Profesör Kovalski'ye de öyle deyor. Bu zat ile başkasının ve benim de muhaberem var, şahsen de tanırım; fakat övünme vâsıtası yapmak ayıb.

k. bey: “oğuzca ve türkçenin farklı olduğunu Dîvânü Lugât üt-türk meydana çıkardı” deyor [s. 30]. Öyle yazmış ki kendi buluşu sanki.. Mahsus lâstikli yazar. Adeti böyledir. Fakat bunu Dîvânü Lugât-üt-Türk de bulub meydana çıkaran benim. Uğuznâme adlı eserimin mukaddemesine bakılsın [11 s.]. k. bey: “bu hususda uzun tafsilât almak isteyenler İlk Mutasavvıflar adlı eserimize baksın” deyor. Zaten orası, yani bu İlk Mutasavvıflar onun ihtiyat deposu. Kırk anbar. Gayrımevcud bir şey olursa oraya havale eder. Lâkin sayfa göstermemiş. Bu sahifeyi bize vereceği cevabda açık olarak bildirsin de görelim. Halbuki bizim bunu neşrettiğimiz zamana kadar olan yazılarında k. bey daima Türk ve Uğuzu aynı şey olarak zikretmiştir. Kaşgarlı Mahmudun benim bulduğum bu malûmatı türkolojinin şimdiki vaziyetinde inkılâb yapacak mahiyetde pek mühim bir şeydir. Türk tarihini, etnolojisini, lengüistik ve filolojisini son derece tenvir etmiştir. Bunu benim kitabımdan almış kendi mali gibi satıyor. Şimdi k. beye ne sıfat vermeli? Okuyucular versin... Bundan sonra gelen III numaralı fıkra bir karışık ismi fâildir; böyle bir muhakemeye hiç lüzum yokdu; hiç bir mesnedi yokdur. Hacer-i Esved gibi muallâkda!.. IV maddesini de sanki kendi buluşu gibi yazmış. Halbuki gaznelilerin etnik vaziyeti hakkında esasen malûmat deyecek bir şey yokdur. Bunu nereden çıkarmış? Varsa mehazı bize bildirsin! Lâkin mesele görünüb duruyor: Bunu kaşgarlı ile Minûçehrî'nin verdiği malûmatdan çıkarmış, ayrı ve kendi malûmatı

gibi satıyor.

Üçüncü makale : yine başka eserinde neşrolunmuş imiş . Ve Kaşkarlı Mahmudun eseri üzerine . Bunlar bu eseri okuyan herkesin bildiği şeyler . Avrupada bu lugati okumayan müsteşrik kalmamıştır . Hem de herkes bunu arabca aslından okumuştur . k. bey gibi para ile yaptırılmış yarım yamalak tercümelerinden değil . Burada da k.beyin bir ağır suçu var : şimdiye kadar hicrî 466 (m. 1074) yılında telif olduğu sanılan bu eserin bazı kayidler sayesinde hicrî 470 (m. 1077) yılında telif olunduğunun artık meydana çıktığını söylüyor . Fakat bunu söylerken göya bu hakikati de kendisi keşfetmiş gibi davranıyor . Halbuki bu meseleyi ilk defa Ortaya koyan Zeki Velidi beydir [Bakınız : Ahmet Zeki Velîdi, Dîvânü lugât üt - Türkün telif senesi hakkında, Atsız Mecmua , sayı 16 , sayfa 77 - 78 , 1932] . k. beyin ondan önceki makalelerinin hiç birinde buna aid bir kayıt yoktur . Netekim kendisi Türk Edebiyatı Tarihinin 224 üncü sayfasında bu eserin 466 da yazıldığını söylemektedir . Böyle olduğu halde burada Zeki beyin verdiği malûmatı menba zikretmeden kendi malı olarak satmak gibi büyük bir şey var . Ben bir şey demeyim ; fakat bunu her gören tabiatile ve gayriihtiyari : « ô ... bu bir sahtekârlık , dolandırıcılık » dermi , demezmi soruyorum ?

Bundan sonraki makale Hibetül - Hakayik üzerine . Bunu da eskiden neşrettiğini bir haşiyeye ile bildiriyor . Bunlar günlük gazetelerde olsa haydi ne ise deyelim . Mecmualardadır . Mecmualar sa cildlenir , kitab olarak koleksiyonları durur . Yeniden neşretmenin hikmeti ne ? Böyle tekerrürlerle okuyucuları yormağa , boşuna zamanlarını gasbetmeğe kimsenin hakkı yoktur . Hiç olmazsa bu umumî terbiye meselesine dikkat etmek lâzımdır . k. beyin bunları tekrar tekrar neşretmesinin sebepleri şunlardır :

1 — Sermayesizlik .

2 — Başkalarının yeni neşriyatı ile kendi eski makalelerini tashih etmek; bu sırada başkalarının yeni şeylerini de kendine mal etmek.

Bundan sonra Edib Ahmed ünvanlı makale geliyor . Şöyle bir göz gezdirdim ; bize aid bir şey yok , geçiyoruz . Yalnız burada bir şey dikkatimizi celbetdi . S . 69 da bir haşiyede “ Jean Deny neşrettiği makalede benim makalemde istifade etmiştir ,” deyor . Bunu Profesör Kowalski ve sairleri için de bir düzüye söyler . Ne ayıbı şey ! . . Âdetdir , bir müellif diğerinden aldığı şeyi söyler ; fakat hiç bir müellif durub dururken “ filanca benden istifade etmiştir ,” dememiştir . k . bey ise aldığını söylemez , aksine “ benden alıyorlar ,” der . Görülüyor ki k . beyin yazılarındaki başlıca gaye kendisine reklam yapmaktır . Deni Efendi almış ise dahi bundan ne çıkar ? O esasen zayıf bir müelliftir . Kuvvetli olsa yazılarında asıl menşei mehazlara müracaat eder , k . beye müracaat etmezdi . Bu iki Deni, K. ef. sözleşmiş , birbirine propaganda yapan ilim tacirleridir . Prof. Kowalski için benden istifade etmiştir dediği koca yalanı da ilerde göstereceğiz .

Bundan sonraki makaleyi de evvelce neşretmiş olduğunu söyleyor . Temcid pılavı; geçiyoruz .

Bundan sonraki iki makale yine Hibet ül - Hakayik üzerinedir . Bu makaleler temcit pilâvı değil , yani ilk defa neşreliyormuş . Fakat yakında bunları da başka yerlerde neşrederek yine sahur sofrasına kor . Okunmaga değer şeyler değil . Geçiyoruz .

Bundan sonraki makale « Kılâsik Türk Nazmında Rübâi Şeklinin Eskiliği » dir [s . 113] bir haşiyeye ile bu makalenin Türkiyat Mecmuası II , s . 437 - 440 da neşrolunduğunu , şimdi yalnız notlar ilâve edildiğini söyleyor . Burda bana cevap var . Bu makalenin başında « dörtlüğün

eski Türk nazmı için âdeta bir vâhidi - kıyâsî olduğunu muhtelif delillerle isbat etmişdik » deyor [s . 113]. Bu cümleyi 1928 tarihli Türkiyat Mecmuası II de de aynen söylüyor . Halbuki yeni kitabında daha yukarda « dörtlük şeklinin nazım şekillerimizde âdeta bir vâhidi kıyâsî addolunması icab ettiğini ... iddia etmişdim,, [S . 106] deyerek işi daha gevşek tutmuş ve tereddüd ettiğini göstermiştir . Bunu bizim tenkidimiz üzerine yapmıştır . Bakın , bir şeyi kaç türlü söylüyor ? !... k . beyın sade bu cümlesi kendisini nakza kâfi ; Çünkü evvelâ , yani evvelki cümlede , muhtelif delillerle isbat etdim deyor . Demek kat'î olarak söylüyor ; delil ve isbatı varmış . Halbuki yine o cümlesinin başına bir « âdeta » koymuş ki bu kelime onun delil ve isbatlarını , binaenaleyh davasını imha ediyor . Hiç , « âdeta delillerle isbat etdik » olur mu ? İsbat kat'î olur . Zavallı yazı san'atında da , mantıkta da yaya . İsbat edemediğini şüphesiz kendisi biliyor ki oraya otomatik olarak bir « âdeta » koyuvermiştir . Davasını , kendisini yıkmış , rezil edivermiştir . Bana cevap olarak bu satırları yazarken ruhî hâletinin , dımagî müvazene ve kanaatinin neye uğradığını bu sözleri mükemmel isbat ediyor . Yani verdiğimiz ders ile baştan aşağı sarsılmışdır .

Haşiyede, bunu Riza Nurun dediği gibi kowalskinin değil kendisinin bulduğunu , kendi nazariyesi olduğunu , kowalskinin bu fikri 1922 de « Etude sur la forme de la poésie des peuples turcs ,, adlı eserinde , kendisinin ise bundan sonra da yazmış olmakla beraber daha evvel yani 1919 da « Türk Edebiyatında ilk Mutasavvıflar » adlı eserinde [S . 14 , 29 - 30 , 169 , 323] ve 1920 (!) de neşrettiğini [yeni eseri . S . 114 . hasiye] söylediği , « Türk Edebiyatı Tarihi » adlı eserinde de 92 - 94 üncü sayfalarda yazdığını söylüyor . k . bey bu fikrin kendisinden önce başkasına verildiğine , bunu da benim verdiğime fena kızmış ama

fikir kendinin değil ki... Hem de kendisi başkalarının fikirlerini kendine mal eder, onun zararı yok!... k. beyin bunu buldum deye ögünmesine karşı ben “bunu bulanın Prof. Kovvalski olduğunu söylemişdim [Revue de Turcologie I, 12].

Şimdi bu davayı halletmek, yani bu fikir Profesör Kawalski'nin mi, yoksa k. beyin mi isbat etmek için başka şey aramıyorum, Fuad Beyin bizzat gösterdiği delillerini yani kendi vesikalarını tedkik ediyorum:

“İlk Mutasavvıflar,, a bakdım; 14 üncü sayfada vâhidi kıyâsî mesalesi, hattâ lafı bile yok. Burdaki malûmat “Türk Edebiyatı Tarihi,, ndeki malûmatın daha yavan bir suretde tekerrürüdür. 29-30 uncu sayfaya bakdım; burda da böyle bir şey yok. “Türk Edebiyatı Tarihi,, ndeki 92 nci ve “İlk Mutasavvıflar,, daki 14 üncü sayfalarda bulunan malûmatın basit bir tekerrürü. Az zamanda üç mânâsız tekerrür; ve burda da vâhidi kıyâsî lâfzı bile yok. 169 uncu sayfaya bakdım. Burda da vâhidi kıyâsî tâbirinden eser yok. Yine evvelki malûmatı tekrar. Oldu dört tekrar. 323 üncü sayfaya bakdım. Burda da vâhidi kıyâsî ve hattâ dörtlük bahsından eser yok. Demek, k. beyin vesika ve delil gösterişi böyle!... Her kes: “Bu bir kaba sahtekârlıktan ibaretdir; İnceliği bile yok ve mükemmel bir yalancılık,, deyecekleredir. Demek “İlk Mutasavvıflar,, da bu babda bir şey yok. O halde, bu adam var deye nasıl yazar!?!... Bir de bu ufak araştırmada bu tekerrürlerle bana şöyle bir fikir geldi: Demek daha arasam daha tekerrür bulacağım. Demek bunun her şeyi böyledir. k. bey çok yazı yazmışdır. Bir kaba tahmin 5000 sayfalık yazı yazdı desek bunun 4500 i sade tekerrürdür.

Delillerini aramaga ve kontrola devam edelim: “Türk

Edebiyatı Tarihi,, nde zikrettiği 92 nci sayfaya bakdım. Burada da Türk şiirinin vâhidi kıyâsîsine dair hiç bir şey yoktur. Bu adam kaçınıcı defa yalan söylüyor : Bir satırda beş defa, hem açıktan açığa ve herkesin gözü önünde. Burada bulduğumuz malûmat koşuk hakkında gayet ibtidaî ve sathî şeyler. Yalnız, koşukların kıt'alardan terekkübünü anlatırken "... dördüncü mısralarında kafiyelelerin ittihadı dolayısıyla bir kül teşkil ederler,, deyor. Bu başka, vâhidi kıyâsî meselesi başka. Hem de her şiir zaten bir küldür; bu da lâf mı?!...

İşte, vesika deye gösterdiği eserlerinde bu meseleden eser yok. Şimdi k. Beye ne sıfat ve ad vermeli? Âlem söylesin.

93 üncü sayfada ise "eski Türk nazminin vâhidi esasîsi olmak üzere dört mısradan mürekkep kıt'a, dörtlükleri kabul etmek icab ediyor,, deyor. Bütün gösterdiği sayfalardan, hadi, yalnız bunu gösterebilirdi deyelim. Lâkin bu da bir işe yaramaz. Çünkü "eski Türk nazminin vâhidi esasîsi,, başka, "Türk şiir şeklinin vâhidi kıyasîsi,, büsbütün başkadır. Hem, vâhidi esasî ne demek?! Böyle bir ıstılah yoktur. Gafletle yanlışlık etdi desek bunu birkaç satır sonra yine vâhidi esasî deye tekrar etmektedir. Anlaşıyor ki zavallı bir eyi orta mekteb tahsili bile görmemiş. Bu mekteb çocuklarının bilmesi lazım ıstılahı belmıyor. Sade kulagina bir şey çalınmış; bu kulak kiri malumat sonra beyinde "vahidi esasî,, şekline girmiş!.. Haydi bakalım, buna da mürettib hatâsı desin! Der mi, der; bir tane melcei var, o da mürettib hatâsı!.. Hep oraya kaçır. Fakat zaten bu malûmat doğru bile olsa bir işe yaramaz. Çünkü bu eseri M. Kowalskiden sonradır. Şimdi asıl vahim şey: k. bey vesika deye gösterdiği bu "Türk Edebiyatı Tarihi,, adlı eserini 1920 de neşretti-

ğini. binaenaleyh kowalskinin eserinden önce olduğunu , yani dörtlüğü vâhidi kıyâsî olarak kendi keşfettiğini söylüyor . Halbuki “ Türk Edebiyatı Tarihi „ adlı eserine bakdım , 1928 de neşretmiştir . Yani M . kowalskiden beş yıl sonra . Şaşdım , kaldım . Hayretim uzun sürdü . Gözüme inanamadım . Çünkü olmaz bir iş ; gayet vahim bir sahtekarlık k . bey ne müdhişmiş ! . . İnsanı kendi gözünden bile şüphe etdiriyor . Dedim , haydi bir daha bakayım . Çünkü böyle tağşiş , tahrif ve ağır bir sahtekârlık yapılamaz . Kitab oturduğum yerden bir saat uzak bir yerde idi . Tekrar gitdim . kan tere batdım . Tekrar bakdım . Bu “ Türk Edebiyatı Tarihi „ adlı eserinin kabı üzerinde [birinci tabı , 1928 , Devlet Matbaası , İstanbul] var . Kabı çevirdim , birinci sayfada [birinci tabı , 1926 , Milli Matbaa] yâzılı . Bu matbaanın o sıralarda adı Millî Matbaadan Devlet Matbaası oldu idi . Demk k . bey bu eserin basımına 1926 da başlamış , 1928 de bitirmiş . Buna göre de yine Profesör Kowalskinin eserinden hiç olmazsa üç yıl sonra basılıp neşredilmiştir .

Bu ağır bir şey . Doğrusu k . beyi evvelce bu kadar bilmezdim . Benimle bir ufak münakaşa açdı , onu bir ufak tetkik ve kontrol etdim . Neler gördüm . . . Onümdede küçüldü , küçüldü pire kadar oldu . Artık büsbütün gözümünden düşmüştür . Öyle düşmüştür ki esfeli sâfilîne inmiştir .

Şimdi bunun izahı : Demek k . Bey 1934 tarihli bu yeni eserinde bu şerefi kendine almak için eski bir eserin basım tarihinde tahrif yaparak 1920 yazmıştır . Bu çok ayıb şey ! . . Hayâ kalmadı mı , yahu ? k . bey neler yaparmış ? ! . . Bunun tarifini , adlarını okuyucularımız yapsın , versin . . . Şimdi bu rezaletin meydana çıktığını görünce buna da mürettib hatâsı der . Lâkin bu mürettib de ne usta imiş ? ! . Tertib hatâsi yapmamış yapmamış da tam can alacak rakama gelince yapmış . En mühim noktayı nasıl

bilmiş , bilmem ? !. Hakikat şu : kendisinin M . kowalskiden önce söylediğini isbat etmek için « Türk Edebiyatı Tarihi » adlı eserinin basım tarihini 1928 den 1920 ye getirivermiş . Böyle bir cesareti kimse yapamaz . Meğerse k . bey ne imiş ve unda ne cesurmuş , bilmezdik . . .

Demek şu « vâhidi esasî » li (!) satırı bile M. Kowalskiden sonra yazmışdır ; ve bu gösteriyor ki bu fikri bulmak değil , fakat onun intihalini yaparken M . kowalskiyi dahi dürüst anlayamamış bile . Sonra da ne çirkin ki bunu kendi bulmuş , M . kowalski bunu kendisinden almış deye yazıyor . Doğrusu , bunları görünce k . beyle münakaşaya girmiş olduğumdan kendimi alçalmış , küçülmüş duyar gibi oldum .

İşte iş güneş gibi açık . Artık bunu bırakmalı . Lâkin hayret bir türlü beni bırakmadı . Bir adam nasıl bu kadar sahtekâr , namussuz olabilir , havsalama sığmadı . Dedim : « bir şey var ki anlayamıyorum ; bir yanlışlık yapmayayım ; şunu soruşturayım » . Soruşturdum . İstanbuldan bir dostumuz k . beyin 1920 tarihini havi aynı adda bir eseri olduğunu bildirdi . Bu da hayretimi artırdı . Çünkü bu da , 1928 tarihli eseri de « Türk Edebiyatı Tarihi » adını taşıyor , ikisinde de aynı mündricat , ve « birinci tabı » yazılı . ô . . . Bu da bir ayrı hile ! Aynı eserin , arada sekiz yıl olan iki basımı da birinci tabı olabilir mi ? Görülmemiş ve olmaz şey . Fakat k . beyde oluyor . Çünkü onun her işi dolambaçlı , hilelidir . İcabına göre birini veya diğerini elne alır . Bu adam ne kaypak adamdır . Bu ne canbazlık ? ! . Bir şey yaparken evvelâ kaypaklık ve hile düşünmekdedir . Namuslu adamlar sarîh , kat'î ve bir yüzlü olur .

Dedigi delilini burada bulacağımız ümidile bu 1920

tarihli eserinde de « Türk şürinin vâhidi kıyâsîsi dörtlüktür » cümlesini aradık . Kendisi bunun 92 nci sayfada olduğunu söylüyor . Oraya bakıldı . Böyle bir şeyden eser yok . Haydi , belki sayfa numarasını yanlış söylemişdir diye bütün kitab gözden geçirildi . Yine bir şey yok . Hattâ 1928 basımlı kitabında olan « vâhidi esâsî » (!) kelimeleri bile yok .

Şu halde mesele açık : k . beyin 1920 tarihli kitabında bu bahisden eser yok . M . kowlski bu mesleyi 1923 de yazmıştır . k . bey ise 1928 tarihli kitabına bunu yarım yamalak ve yanlış bir şekilde anlayarak almış ; fakat şerefi kendisine çalmak için bu meseleyi 1920 basımında yazdığını iddia etmiştir . Bunu yaparken de , ihtimal, piyasada mevcudu kalmayan 1920 basımlı kitabının başkaları tarafından kontrol edilemeyeceğine güvenmiştir . Fakat işte ben onu cürmü meşhud halinde yakaladım .

Mesele güneş gibi açığa vurdu . Hiç kimsenin bir deyecegi kalmayacak suretde hal ve isbat olundu . Şimdi k . beyi tavsif edecek kelime bulamıyorum . Böyle bir kelime fransızca gibi tekemmül etmiş dilde dahi yoktur . Okuyucular bulabilirlerse bulsunlar . . .

Şunu da söylemeden geçmeyeceğim : bu 1920 tarihli eseri bütün eserlerinden daha yanlışlı . Bir mekteb çocuğu da bu kadar yanlış yapar . Vahim yanlışlar da var . Bu eser bir cehalet numunesidir . Galiba , k . beyin ikinci basıma da birinci yazmasının sebebi bu yanlışları örtmek , birinci basım için benim böyle eserim yok diye inkar etmek içindir . Fakat vahidi kıyasi meselesini kendine malletmek gibi lüzüm hasıl olunca 1920 tarihini gösterecektir . Netekim gösterdi . Düzenbazlık diye bir şey vardır , tipik . . .

1920 tarihli kitabında 93 üncü sahıfede şu var : « Büyük kahrumanlar hakkında tanzim edilen sagu (mersiye) ler her biri yedi veya sekiz heceli dört mısra'dan mürek-

keb kıt'alarla yazılır . Bunlardan ilk kıt'anın bazan dört mısra'ı birden, bazan üçüncü mısra' müstesma olmak üzere diğerleri mukaffa olur . Unu ta'kib eden kıt'aların ilk üçer mısra'ı kendi kendisine — yani diğer kıt'aların kafielerinden mustekil olarak — mukaffadır . Ancak bu kafiede mustakıl kıt'aların hepsi , dördüncü mısra'larında kafielerin ittihadı dolayısıyla bir küll teşkil ederler . Eski Türk şiirinin en zengin ve en kimetli şeklini teşkileden bu sagular daima uzun olur . » .

Bu sözlerin «türk şiir şeklinin vâhidi kıyası dörtlüktür» meselesi ve cümlesi ile ne münasebeti var ? ! hiç ... Bu adam bunu nasıl vâhidi kıyasi meselesini bulduğuna delil deye gösteriyor?! Türkcede madrabazlık derler bir şey vardır; bir de hokkabazlar vardır; üf , püf der ; içi boş bir hokkadan bir gügercin çıkarırlar .

Şu undan aldığımız fıkrada da türlü yanlışlar var : Evela k . bey burda vahidi kıyasi değil saguyu tarifetmek istemiş . Unu da yapamamış . Kaç sagu görmüş de böyle tarifetmiş ? Bunu bize söylesin ! Sagu tarif edeyim derken “ koşma tarzi , yanlış adını koyduğu şiir şeklini tarifetmek istemiş ; Unu da becerememiş . Keza ilk kıt'anın kafiyesi , dedigi gibi , sade iki tarzda olmaz . Unun söylediği bu iki tarz en az görülen tarzlardır . Öğretelim ki bunlardan başka şu tarzlar olur : 0 m 0 m , b m b m , m m 0 m , m m m m . Ve yine “ dördüncü mısra'ların kafiyelerinin ittihadı ile şiir bir küll teşkil eder , demesi de saçmadır . Her şiir , ne şekilde olursa olsun , zaten bir küldür . Bilakis , k . beye gösteririz ki tuyuğat , rubaiyat dördüncü mısra'ları aynı kafiyede olmadıkları halde birer küldür . Bizde Hibet ülhakayik, Halil oğlu Ali'nin eserleri, ve emsali, fariside Ömer Hayyamin dörtlükleri , keza bir çok dörtlüklerden

mürekeb olan franşiz şiirleri dördüncü mısra'ları aynı kafiye de olmadığı halde birer küldür . Bu tarifi k . beyin tarif kudretinin pek zaif ve görüşünün pek sathi olduğunu gösterir bir vesikadır . Ve yine onun “ sagunun eski türk şiirinin en zengin ve en kimetlisi olduğu ,” iddiası da saçmadır . Atıyor . Sagu eski ve original türk şiirinde elde en az numunesi olan şiirdir .

k . beyin bütün vesika göstermeleri işte böyledir . Gördüğümüz gibi ya hiç yökten atar , ya büsbütün başka bir şeyi mügaleta bürnüslarina sarıb vesika deye sunar . Basım tarihini değiştirir , kendi yazdığını inkâr eder , yahud başkalarının mesai mahsullerini kendine mal eder . Biraz aşağıda daha bunlardan örnekler göstereceğiz . İnsan bunları görünce :“ k . beyi okuyanların, hele onun yazılarıyla amel edenlerin , onu mehaz deye alanların vay haline . . . Zavallılar ne aldatılıyor, ne aslı faslı olmayan şeylerle ne hatâ bataklıklarına daldırılıyor !,, deyor .

Şimdi, bunları görenler « k . bey meger âdi ve apaçık bir ilmî yalancı, hırsız , sahtekâr ve dolandırıcı imiş » derlerse k . bey ne deyecek ?! . . .

Hâsılı, dörtlüğün vâhidi kıyâsî olduğunu k . beyin M. Kowalskiden, yani 1923 den evvel söylediği yokdur . Demek o bu fikri Prof. Kowalskiden aşırılmışdır . Hem de iyi anlayamayarak . . . Deyecek kaldı mı ? . . .

Bu böyle iki kere iki dört eder gibi gösterildikten sonra artık dava kalmadı ise de bir de k . beyin yeni eserinde zikrettiği ve bizim makalemizde daha evvel bahsetmiş olduğumuz Prof. Kowalskinin eserine bakalım . Yani K . beyin davasını isbat için gösterdiği ikinci takım vesikalari ele alalım: k . bey yeni eserinde 114 üncü sayfada M. Kowalskinin k . beyin noktai nazarına ıstınad, keza kendisinin

den istifade etdiğini söyleyor. Halbuki Prof. Kowalski esrinde k. beye istinad veya ondan istifade etdiğini asla söylememiştir. Söylemediği gibi bunları zımnen ifade eder bir cümle dahi yoktur. Hattâ Prof. Kowalskinin dörtlüğün vâhidi kıyâsî olduğunu mütalea etdiği bahisde k. beyin adı bile yoktur. Kitab meydanda. İsteyen okuyub görür. K. bey bunu nerden çıkarmış?! Kuruntu mu, yoksa bilerek mi? .. Ne? .. Şimdi buna ne derler? Âlem söylesin...

Prof. Kowalski bu eserinde [s. 157] şöyle deyor: « En revanche, le soi-disant exemples de vers populaires, dans les inscriptions de l'Orkhon, à savoir dans le passage final de l'inscription de Kül Tegin qu'y prétend découvrir Korş et après lui des savants turcs tels que..... et köprülü-zade Mehmed Fuad, me paraissent être fort sujet à caution ». Bunun mânâsı şu ki M. Kowalski bir defa bunun şiir olduğunu kabul etmiyor, sonra, k. bey şiir deye iddia ediyorsa da bunu ondan önce Korş söylemiştir. Hüsnüniyetimize ve affimize bakmalı ki on iki yıldır bunları bile k. beyin aleyhine kullanmamıştık. M. kowalskinin bu eserinde k. beyden yalnız bu sayfada, işte yalnız bu suretle bahsedilmiştir. k. beyin M. kowalskiden gizlice aldığı şuradan da anlaşılıyor ki kitabının 1920 tarihli basımında, Kül Tegin âbidesinde şiir olduğunu kabul etdiği halde [sayfa 45 - 46] 1928 tarihli kitabında yanı M. Kovvalskinin makalesini gördükden sonra bundan asla bahsetmemiştir. Bu satırları tayetmiş. Herkes anlasın ve şaşsın.

Dörtlüğün vâhidi kıyâsî olması bahsına Prof. Kowalski bu eserinde 159 uncu sayfanın 14 üncü satırından başlıyor. Burda hiç k. beyden istifade etdim demiyor. Bu âlim dörtlüklerin beyitlerden terekkeb ile meydana geldiğini söyleyib bu babda kendi nazariyeleri ile uzun uzadıya isbata döşenmiştir. k. beyde beyit meselesi hiç yoktur bile. k. bey burda M. Kowalsskinin kendisinden istifade

etdiğini söylediğini veya bunu zımnen olsun anlatır bir cümleyi bize gostermelidir. Yoksa alacağı sıfat malûmdur.

163 uncu sayfada Prof. Kowalski eserinde: « Köprü-luzade Gaznede Mahmudun askerlerinin Türk halk türkû-leri soylediklerini, bunların zâhire gore dortluk olduğunu zikrediyor » deyor. Bunun da vâhidi kıyâsî meselesiyle hiç bir miinasebeti yokdur, Artık M. Kowalskide k. beyin zikri geçmez. Ohalde M. Kowalski nasıl ve nerde k. beyden istifade etmiştir? !... k. bey biitun mânâsıyla atıyor; hem ovunerek... Esasen bunu M. Kowalski 1923 de söylediğinden ve k. bey ondan evvel söylediğine delil olarak gösterdiği eserlerinde boyle bir şey olmadıgından nasıl ondan istifade etmiş olur? !

Bu mesele M. Kowalskiye aiddir. k. bey onu kendisine mal etmiştir, kendi markasıyla satıyor. İçinde bu bahs olmayan kitablarını [Türk Edebiyatında İlk Mutasavvıflar, ilahir] zikrederek goz boyuyor, tağlitler yapıyor, çünkü bilmeyenler veya bu vesikaları arayıp kontrol etmek zahmetini yapmayacak olan sade okuyucular aldanacaklardır. Ama düşünmüyor ki boyle aldatır, aldatır, sonunda bir gün biri boyle adamın yüzüne vurur. Ondan sonra beş paralık olur. Doğru da soylese artık kimse inanmaz.

k. bey zımnen « bu fikri M. Kowalskiden çaldı » dediğine hiikmedib fena kızmış ama bu eserinde bize kendisinin salık verdiği vesikaları yani M. Kowalskiden once neşrettiği hakkındaki kendi delillerini topladık. Bunlar bu fikri k. beye vermediler. Bilâkis onun bu isbat şahitleri bu zikredişlerinin mügaleta, bir vesika tahrifi, daha doğrusu basbayağı ilmî sahtekârlık ve dolandırıcılık olduğunu, bunu Kowalskiden caldığını gosterdiler. Bu iş bazirganlıkda neyse ne ama, ilimde pek ayıbdır.

Haydi k. beye, bu ocakdan caba, bağışlansın.

Unda böyle bir çalmanın başka birçok misal ve delilleri var ya ; bir tanesi uzakda değil , söyleyelim : Prof. Kovvalski'nin aynı eserinde biraz yukarıya aynen aldığım fransızca satırlar ki Korşun bir iddiasını da k. beyin sonra kendi buluşu gibi yazdığını gösteriyor . k . bey bunu da ilk söyleyen Korşu zikretmeden söylemiştir . Yani, Korş'un da malını elinden almıştır . Bu mesele biraz türkoloji ile meşgul herkesin bildiği basit bir malûmat iken alıvermiştir . Eh , diyecek yok... Mîrî malı!.. Zavallı derim , kıymetli bir şey de almamış . Çünkü haber verelim ki Korş'un şiir dediği o cümlelerin şiir olmadığını alimler sonradan iddia etmişlerdir .

Biz tenkitlerimizde bunları zikretmeyorduk . Çünkü k . beyi terzil fikrinde değildik . Onu terzil ve techilden ne çıkar? Zaten kimse için de böyle bir hevesimiz yokdur . Olsa , neler yazardık ... Sermaye bol . Bizim yaptığımız , tetkiklerimiz sırasında k. beyin tesadüf etdiğimiz yanlışlarını düzeltmekden ibaretti . Bu da ilimle her uğraşanının vazifesidir .

k. beyin bu işi bir iki değil ki ... Eserleri böyle şeylerle doludur . Başkasından alıp kendi malı deye satmak onun en mümeyyiz vasfı ve huyudur . Bunlardan da anlatalım :

Avrupa müelliflerinin fikirlerini alır , kendi malı deye neşreder . Bu hususda bana Avrupanın muhtelif memleketlerine mensub âlimlerden şikâyetlerde bulunanlar olmuştur . Bunların bir şikâyetleri de tetkikat için onları k. beyin Türkiye'ye yanaştırmaması ve elinden gelen her vâsıta ile engel olmasıdır .

k. bey eserlerinde birçok kitab zikretmeğe ehemmiyet verdiğinden bazen hiç görmesi ihtimali olmayan eserleri de kendi mehazi olarak zikreder . Yahut başka müelliflerin kitabbiliğini [bibliyografisini] kendi kitabbiliği gibi kaydeder .

Birini tanırım , bir makale yazar ; bunu k. beye gösterir . O da okuyayım deye alır . Adamcağız ertesi günü makale-

sini k. beyin imzası ile gazetede görüb şaşar .

Bir zat kımetli bir eser yazar . Maarif Vekâleti vâsıtasıyla bastırvermesi için k. beye verir . Kitab onda aylarla kalır . Bir gün eserinin ruhunun , cevherinin hülâsa tarikiyle k. beyin imzası altında neşrolunduğunu görür . Zavallının halini düşünmeli . Halbuki k. bey eseri Maarif Vekâletine göstermemişdir bile . Bir gün sonra da manüskriyi sahibine geriverir .

Bu iki adam k. beye yaşayış cihetiyle boynu bükük olduğundan ses çıkaramazlar . Bana yana yakıla derd yamışlardır .

1926 yıllarında idi . Bir gün gazetede gördüm : k. bey Yüksek Muallim Mektebinde konferans vermiş , « ben Türk tarihini böyle taksim ederim » deye bir tasnif yapmış . Bakdım , iki yıl önce neşrolunan benim Türk tarihinin birinci cildinde yaptığım taksim .

Bundan birkaç ay evvel Deni Efendi başka gayelerle Sorbonda konferans tertib etmiş . Ortağı k. beyi de çağır-mış . k. bey konferans vermiş . Orada : « Türkleri Osmanlılarla başlatırlardı . Salçuk ve Osmanlıları ayrı ayrı devlet zannederlerdi . Bunların bir olduğunu ben buldum » demiş . Bunu Milliyet gazetesinde k. beyin beyanatı olarak gördüm . Parisde Konferansın aslını aratdim . Henüz neşrolunmamış . Halbuki k. beyin buldun dediği şeyi ilk önce ileri süren benim . Ta umumî harbde Mısırda yazdığım Türk Tarihinin o kısmında var . Mütarekenin başında [1919] Akşam gazetesinde neşrettim . Son İstanbul mebuslar meclisi kürsüsünde , millî harket zamanında Ankara birinci büyük millet meclisi kürsüsünde söyledim . Nihayet benim Türk tarihinde de neşrolundu [1] . Bundan beş yıl önce de fransızca neşret-

dim [1]. k. beyin bu yalanını İstanbul Fransız Arkeoloji İnstitut si müdürü M. Gabriel orada neşredecekmiş. Nasıl edecek bilmem? Biri k. beye sormuş ve «bunu Rıza Nur buldu» demiş. — «Hayır ben buldum» diye cevap vermiş. O zat; «Peki amma o neşretti. Sen ondan önce ve hattâ sonra on yıldır neşretmedin» demiş. Buna cevap olarak: «Ben talebeme söyledim», demiş. Herkes anlar ki bu süm-mettedârikdir. Âlem Kôr, her kes sersem midir? Hiç k. beyin böyle sermayesi olsa bir an durur mu? Hemen neşre-derdi. Hem de k. beyin eski talebeleri meydanda. Onlara sormalı: k. beyin böyle bir sözünü hatırlıyorlar mı? Bunu herkes bilir. Âlem-den toplayıp toplayıp da kendi namına kucak kucak neşreden adam kendi malında ihmal eder mi? böyle bir sermayesi olsa derhal neşrederdi. Talebeme söyledim demek hem vesika olamaz ki... k. beye ihtar ederim. Bir daha benim malıma el uzatmasın. Bu seferlik bu kadarla iktifa ediyorum, sonra kendisi için daha fena olur.

On yıldır yazılarında bunun gibi benim eserlerimden alınma nice fikirleri kendi malı gibi sıkılmadan neşreliyor. Bunun yeni bir misali de Babur Şahın Muhtasar adlı eseri ve Köroğlunun şiirleri meselesidir ki biraz sonra bu bahsa geleceğiz.

Doğrusu, ben k. beyden korkmağa başladım!... Unun yüzünden bir daha eser neşretmeğe âdeta ödüm kopuyor. Pazara bir mal çıkarılamıyor ki... k. bey derhal insanın elinden kapıveriyor...

Gelelim yine, asıl ilmî vâhidi kıyâsî meselesine: k. bey dörtlüğün Türk şiirinin vâhidi kıyâsîsi olduğunu M. Kowalski'nin değil kendinin bulduğunu söyleyor da bunun esasen doğru bir fikir olmadığını, Türk şiirinin vâhidi kıyâsîsinin

[1] Revue de Turcologie. fevrier 1931, p. 82.

mısra' olduğunu benim isbat ettiğimi söylemiyor . Bu sahaya yani asıl esasa girse idi ya ... Benim mısra' iddiamı reddetse idi ya ... Oraya yanaşmıyor . Hem ben on yıldan beri türkçe ve fransızca neşrettiğim eserlerde k. beyi çok tenkid etdim . Bunlara da hiç temas etmemiş ...

Bundan sonra Fahreddin Mubarekşah ve eseri hakkında bir makale var. Bunda Eftalit'i Abdal yapması tohafdır! Mubarekşahın bir eserinin Soğd elifbesine aid parçasını Denison Ross'un neşrettiğini söyleyor . Bunu bu eserinde şimdiye kadar birkaç defadır tekrar ediyor . Lûzumu ne?— Tekrar âdetidir ... Hem neden alfabe deyor ? Bu fransızca böyle , arabca elifbâ ise türkce elifbebir . Bu ne maymun taklidi . Şunun üzerine şurada döşenib birkaç sayfa yazı yazmak canın istiyor . Haydi susayım ... Gurluların Türk devleti olduğunu biz kendisinden evvel , belki de bütün dünyada birinci olarak gösterdik . Onu da kendi malı yapmış . k. bey bizim yazımız için “indî” tabirini kullanmış. İndî mûtalea esasen kendisinindir . Bu makalesinde indî ne demek olduğunu görsün : k. bey Mubarekşahı Türk yapmak için indî birçok muhakemeler yapmıştır . Hiç bir esasa dayanan mûtalealar değil . İşkenbei kübrâdan ... Okuyucular okuyub görsünler . Bir de k. bey ikidebir Müsyü Blochet'ye hücum ediyor . Burda da etmiş . Bu hücumlar hiç mânâsız, münasebetsiz . Bu Müsyü Pelliot ve Deni Efendi usulüdür . Bunlar Müsyü Blochet ile kanlı piçaklı düşmandırlar. k. bey de bunların fırkasına girmiştir . Onların muhabbetini kazanmak için bir düzüye M. Blochet'yi kötüleyor . k. bey bunlarla bir “ öğme müzayedeciliği anonim şirketi ” halinde birleşmiş , birbirlerini methederler . M. Blochet Fransanın bir “ érudit ”, sidir . Mogulca ve çinceye varıncaya kadar birçok dil bilir , 50 yıldır ilimle meşgul , birçok değerli tetkikler yapmış biridir . Bugün ilim âleminde tetkik neşredenler ikidebir , zaruri , onun adını zikrederler . k. bey onun tırnağı

olur mu acaba ? ! . Una dil uzatıyor .

Bundan sonraki makale Mehmed ibn Kays ve eseri olub bir haşıye ile bu makeleyi şimdiye kadar iki defa neşrettiğini söyleyor. Demek bu üçüncü tekrar ! .. İlerde otuzu bulur . . . Bir ramazanın pilâvi üst üste birkaç gece sahur sofrasına konur ama bir ramazanın pilâvının gelecek ramazanda kullanıldığı yokdu . Geçiyoruz .

Sonra Sultan Veledin türkce divani makalesi var ki bunu da evvelce neşrettiğini söyleyor . Bu makalede de Holanda türkologlarından M . Kramer'e muhterem meslekdaşım deye rüşvet veriyor . Galiba k. bey undan korkuyor; bu zat memnun olsun da bir gün k. beyi tenkid etmesin, onun lehine yazsın .

Bundan sonra Hoca Mes'ûd geliyor ; bunun da evvelce neşredildiğini söyleyor ; bu makalede Veled Çelebi Efendi ve Kilisli Rifat beyi kötüledikten sonra Mordtmann'a fâzıl meslekdaşım deyor . Sebebi : Mordtmann vaktile k. beyi fena tenkid etmişti; korkmuş rüşvet veriyor . Ve yine bu makalede bir haşıye ile Çankırlı Talat beye aziz meslekdaşım ve gayretli arkadaşım deyor . Çünkü evvelce Talat bey bir eserinin başında k. beyi fevkalâde ögmüştü . İlim kitabımı bu, dost duşman şeceresimi ? ! Muhabbetnâmemi ? !

Sonra Hatiboğlu makalesi geliyor ; bunu da evvelce neşretmiş . Şu eserin münderecatı bir iki istisna ile hep neşredilmiş malûm şeyler ; böyle kitab yazan yok gibidir . bütün bu makaleler esasen Avrupalı ve Türk müellifler tarafından neşredilmiş şeylerdir . Kendisi bu malûmatın bir kısmını kendi malûmatı gibi zikrediyor , biraz da bibliyografi ve indî mütalealar koyuyor , bibliyografisinin ekserisi de o müelliflerin gösterdiği bibliyografidir .

Bundan sonra tuyug adlı makale geliyor . O da tem-cid pilavı . Bu makalede , sayfa 204 - 205 de , haşiyede deyor ki : “Tuyug hakkında ilk etraflı tetkik samoïlovitch’indir . Biz bundan habersiz olarak Yeni Mecmuada bu hususdaki makalemizde başka noktai nazarda bulunduk , . Güzel itiraf . Yani bu işi Samoïlovitch etraflı yazdıktan sonra bile k . bey hatâ deryâsında yüzmüşdür . Buna hatâ deyeceğine « başka noktai nazar » deyor ! Âlâ ! ... k . beyin bu makalesi çok eksik ve yanlış içindedir . Samoïlovitch’in tetkinden bile haberdar değilmiş . Sonra : “ Babur Şahın şimdiye kadar mevcudiyeti bile malûm olmayan aruz risalesinden , deyor . Ne gaflet ! ... Bu eserin mevcudiyetini ; fakat kaybolduğunu söyleyen Avrupa müellifleri olduğu gibi, ne uzağa gidiyor , Baburnâmenin son kısmında açık bir suretde Baburun böyle bir eser yazdığı söylenmektedir ki biz Türk - bilik Revüsü’nün birinci sayısındaki (şubat 1931) “ Le Moukhtaçar de Bâber chah , adlı makalemizde (sayfa 86 - 92) Baburnâmenin o parçasını zikretdik . Okuyucular k . beyin bu cümlesini hatırdan tutsunlar . Çünkü biraz aşağıda bu cümlesini diğer bir cümlesiyle kendisi paçavra edecektir . Bu tezada düşmesinin sebebi bu gelecek olan cümleyi benim makalemde alıp koymasıyla olmuştur . Zavallı , bütün muhakemelerinde böyle tezadla a düşer durur . Muhakeme kuvveti , mantığı zayıftır .

Babur Şahın risalesine geldik : s . 207 de “ Parisde Bibliothèque Nationale’in türkce yazmaları arasında bulub meydana çıkardığım aruz risalesi , deyor . Bir defa bu yazmada “ aruz risalesi , deye bir ad yokdur . Katalogda da yok . Yalnız katalogda عروض ترکی adı var ki katalogu yazan Reinaud tarafında konmuştur . Benim makalede de عروض ترکی denmiştir . Meydana çıkardım dediğine biraz sonra geleceğim . Bu sayfadaki haşiyede “ 1923 de Parisde bulun-

duğum sırada Paris Bibliothèque Nationale'inin yazmaları kataloğunda müellifi meçhul bir çağatayca aruz risalesi olduğunu gördüm . . . Türk nazım şekillerine aid bazı malûmat bulmak ümidiyle eseri tedkik edince Babura aid olduğunu gördüm . 940 hicrîde istinsah edilmiş . . . Tarih 911 de kim Sultan Hüseyîn Mirza . . . , deyor . Bakdım , Türkiyat Mecmuası II deki bu makalesini bizim Türkbilik Revüsündeki makalemizden öğrendikleri ile tashihler yaparak buraya yeniden dercetmiş . İlk haşiyesinde “burada basılırken sadece bazı ilâveler yaptım , deyor . Evet , hem ilâve , fakat hem de tashih yapmış ve hepsini bizden öğrenerek . Bunu söylemek dürüstlüğünü de gösterememiş ; kendi mali yapmış .

Makalesinin bu iki basımını mukayese etdim : Pek âlâ görülüyor ki epeyce tashihler yapmış . Bunu da bizden almış . İşte bu k . beyin her makalesini birçok defa neşretmesinin sırrı . İlk önce bir bahis üzerine eksik ve yanlış bir makale neşrediyor . Sonra başkaları onu tenkid ederek veya ondan bahsetmeksizin o bahsa dair yazı yazıyorlar . Bu sefer k . bey onlardan aldığı tafsîlâtla yanlışlarını düzeltib , yeni intihaller yapıp bu makaleyi yeniden neşrediyor ve bunları kendinin gibi satıyor .

Burda tuyug kelimesini Istambul tulumbacı argosu olan tüymek masdarı ile yaklaşıyor [s . 218] ki ne münasebetsiz şey . Bir de k . beyin îmâ ile cinas (tecnis) ı farkedemediği görülüyor . Cinaslı mânîler deyor . Böyle şey yoktur . bunlar îmâlî mânâsı olan şeylerdir .

S . 220 de Türklerin pehleviyatı taklid ederek tuyug yazdıklarını söyleyor . Bu gayet indî ve cesurane bir iddiadır . Göya pehleviyatın vezni olan fâilâtün mefâilün feûlün - fâilâtün mefâilün mefâil vezni ile tuyuglarımızın vezni olan fâilâtün fâilâtün fâilün vezni bir gibi imiş (!) . Tuyuğun vezninin

böyle yapılması pehleviyat bestesinden ayrılmamak için [s. 220-221] imiş . Ne gülünç mukayese! k. bey bestenin de ne demek olduğunu bilmeyor galiba . Bir vezinde olub da bin beste ile bestelenmiş binlerce şiirlerden hiç haberi yok mu ? Tuyug vezni pehleviyat vezninden çok ayrı olduğu gibi cinas ise büsbütün başka bir unsurdur ve tuyuğa mahsusdur . Hattâ Samoïlovitch'in tuyugların î mâ ile başlayıp sonra cinasa tebeddül ettiği fikri bile doğru değildir . k. bey hiç olmazsa bu cumleden î mâ ile cinasın ayrı olduğunu öğrenseydi ; biz tuyugların eskidenberi mevcud bütün örneklerini gördük ; bunlarda cinassız tuyug gördük ama sade î mâya inhisar etmiş tuyug görmedik . Tuyugları gayet ince bir suretde teşrih ve tasnif eden ve pek ince bir müşahid olan Babur dahi î mâlı tuyug zikretmemişdir . İ mâlı olanlar mânidir ve mânilerdeki şeydir ki î mâ denen haldir . k. bey fikrini göya bunların 11 heceli vezinler olmasıyla da isbat ediyor . Halbuki pehleviyatın vezni ilk mısra için 11 hece iken ikinci mısra için 11 , hattâ 12 hecedir . Çünkü son ayak olan مفاعيل üç heceli olabileceği gibi dört heceli olması daha ziyade muhtemel (مفاعيل 'مفاعيل') dir . Merâgînin sözü de k. beye hiç delil olacak mahiyette değildir . Pehleviyatın İrakda tujuğu Türklere ihdas etdirdiğini uzun boylu söyledikten sonra s. 223 de tuyuğun icadını Harezme götürüyor . Ne mantıksızlık ! Ne tezad ! Tohafı şu ki k. bey biraz sonra Samoïlovitch'in tuyuğun Orta Asayada icadolunmasını kabul etmediğini dahi söylüyor . Daha tohafı , bir iki satır sonra bu itirazı da kendisine delil göstermesidir ! Kelime salatası . . . k. beyin son eserinde bu bahis okunsun . Bu 223 üncü sayfadaki mütalealar heb indî ve yanlış şeyler .

Kadı Burhaneddin'in tuyuglarının Nevâyîden evvel olduğunu söyleyor . Bunu da bizden öğrenmiş ; kendi mali

yapmış . Bizim Türkbilik Revüsü I, s. 20 ye bakınız . Bundan yani şubat 1931 den evvel k. beyin eserlerinde böyle bir şey var mı ? Ona da bakınız .

S . 227 de Heratın medeniyet merkezi ve ilh . . . olduğunu söyleyor . Bunu şimdiye kadar Avrupada ve bizde bin kere söylediler . Benim Türk Tarihinde Baburnâme'yi hülâsa ederken bu kısmı mahsus tafsilâtı ile nakletmişdim ; On yıl evvel . Bayat, küflü ekmegi taze deye satıyor . Yine mütemadiyen Baburun aruz rizalesi deyor . Ayol , bu el-yazmasının böyle bir adı yokdur . Bibliothèque Nationale'in eski kataloğunda عروض ترکی , yeni basılan türkçe elyazmaları kataloğunda benim gösterdiğim مختصر adı yazılıdır .

S . 232 de « Tarhanî adının tarhan kelimesinden müştak olduğu ve galiba tarhanlar meclislerinde söylenen bestelere alem olduğu anlaşıyor » deyor . Bu cümle kadar safsata yokdur . k. bey böyle farzetmiş . Bunu da buraya alıyoruz ; ilerde lâzım da onun için .

Buralarda tarhanî (!) , ü leng (!) , muhabbetnâme . çenge gibi ağıllardaki şiirlerden bahsediyor .

S . 240 da « ilâve - 1 » deye benimle münakaşaya giriyor . Evvelâ onun Türkiyat Mecmuasındaki makalesinin tarafımdan tashihini söylerken makalesinin yanlışlarını birkaç mürettib hatâsına verib işin içinden çıkıyor . Yok , k. bey ! Böyle kaçamazsın . Yakan elimde . Bırakmam . Biz o makalemizde mürettib hatâsını [متن yerine مین olduğunu] söylemiş ve mazur görmüş olduğumuz gibi onun diğer asıl vahim ve sırf k. beye aid olan yanlışlarını tenkid etmişdik . Şimdi bunları kâmilten mürettib hatâsı kadrosuna sokub işin içinden çıkıyor . Fakat Haleb orda ise arşın burda . Ne küçüklük . . . k. beyi tashihlerimizden iki tanesini zikre delim : Biri mezkûr risalenin istinsah tarihidir . Nice yıllar-

danberi eski yazmaların mütaleasıyla meşgul olan k . bey henüz eski türkçe rakamdaki beşin nasıl yazıldığını bilmiyor . Biraz silinmiş bir sıfırı beş , yani yeni terkedilen Türk rakamlarının beşi zannetmiştir . Bunun eskisine benzemesinin ihtimali olamaz . Silik de bunu benzetemez . Bizim « Muhtastar » adlı makaleye bakınız [Türkbilik revüsü I , s . 89] . Bu mürettib hatâsı mı ? Netekim eski eserinde 945 yazdığı rakamı yeni makalesinde [s . 207] 940 deye sayemizde düzeltmiştir . Ama “ Rıza Nurin sayesinde düzelttim ,, dememiş . Dermi hiç ? Demesin . Başkalari “ Rıza Nurdan öğrenüb düzeltmiş ,, ve üstüne de “ şu k . beyin haline bakın ! ,, derler ye ... Baburun metninde cahil müstensihin okuyamayıp صاحب yaptığı şeyi k . bey kaldırıp yerine کافیه kelimesini koymuştur . Bunun sadece tarifi metin değiştirmekdir . İlim âleminde cinayet sayılan şeydir . Bari « böyle yazmış ama yanlış olacak . Anlayamadım » deyeydi , bir derece mazur olurdu . Halbuki bunda anlamayacak da bir şey yokdu ; bu kelime حاجب dir . Demek k . bey yani üniversitede Türk edebiyatı profesörü olan adam cahil müstensih gibi hâcib ve muhaccib kafiye denilen şeyi bilmiyormuş . Bilse bunun hacib olduğunu derhal anlardı ; bunu da bu sefer bizden alıp , fakat adımızı zikretmeksizin yani kendi bilgisi gibi , yeni eserinde tashih etmiş . Bu da mürettib hatâsı mı ? Öyle deyor ; biraz utanmalı . Fransızların assonance dedikleri kafiyelerini bile bilmeyen ve onu eski Türk kafiyesinnin aynı zanneden bu adamdan ne beklenir ? Biz onun bu hatâsını da on yıl evvel göstermişdik [Bakın : Türk Tarihi ; II , 359 haşıye] . Ona hiç cevaba yanaşmamış . Daha onu böyle çok tashih etdik ama on yıldır bunlara cevap vermeğe cesaret edememiştir . Assonance'ı bugün Fransada ortamekteb talebesi , hattâ bakkallar bilir . İşte bunlar mürettib hatâsı imiş ! İnsan biraz dürüst olmalı ve

sıkılmalı . Sonra deyor ki : « 1923 de Parisde millî kütüphanede Baburun risalesini buldum . Bundan daha o vakit Prof. Jean Deny başda olduğu halde bütün meslekdaşlara bahsettim , ve Istambula dönünce Tasviri Efkârda çıkan bir makalemde bunu yazmışdım » . Bize Deni'yi şahid gösteriyor (!) Buna şaşdım . Kendine lâyük şahid . Biz bu Deni Efendiyi tanırız . Rusyada kiyefde bir yahudi anadan doğmuş , Parisde tahsilini ikmal etmiş , Mısıra gelmiş ve dönmüş . Osmanlı grameri yazmışdır ki başdan aşağı yanlış bir kitabdır . Yeni ikinci tab'ını görmeğe luzum görmedim . Vahim bir yanlışını bizim Revünün ilk sayısında âhenk kanunu münasebetiyle zikretmişdim . Birkaç yanlışını da Müsyü-Pelliot'ya verdiğim cevabda göstermişdim . Deni Efendi gramerinde âhenk kanunu bahsında : « O ların kelime sonuna gelemeyeceğini » bir kaide zannederek bir madde yapmış . Bundan sathî ve kifayetsiz bir görüş olamaz . Bu evvelâ benim Türkbilik Revüsü , sayı — 1 de gösterdiğim ve kanun olarak vazetdiğim üzere « türkcede o ile başlayan kelimeler u olarak giderler » maddesinin zarurî bir neticesidir . Deni Efendi hiç olmazsa “ o , ö seslileri kelimelerin ne sonunda , ne ortasında bulunamaz . Sade ilk hecede olurlar „ demeliydi . Ben âhenk meselesini yeni yeni maddelerle ihyâ , tanzim ve tesbit etmişimdir . Bir gün bu kanuna benim adım verilecekdir . Daha fazla söylemek istemeyorum . Kendisiyle k . bey birbirlerini öğmek kunturâtı yapmış şirket halindedirler . Fransızlar buna “ Société d'admiration mutuelle „ deyörlar .

O bütün meslektaşlar kimdir ? Onların da adlarını bize söylesin de görelim . Söylemezse yalan söyleyor demektir . Hem böyle şeyler şifâhî olmaz . Çünkü sümmettedârik olur . Tasviri Efkârda yazdım deyor . İşte bu mühimdir ,

vesika olur ; fakat o gazetenin o nushasının numara ve tarihini söylemiyor . Şimdi k . bey haklı , bu kitabı o bulmuş ise ve doğru söyleyorsa namuslu bir adam sıfatıyla bize o nushanın numara ve tarihini söylemeğe borcludur . Biz o nushayı bulub o makalesini göreceğiz . Eğer sahihden Tasviri Efkârda 1923 de bu manüskriyi bulduğunu zikretmişse hak onundur ; yoksa sahtekârdır .

Yine deyor ki : “ Böyle bir eser bulub meydana çıkarmak bir keşif , bir ihtirâ değil , sadece bir tesadüf eseridir ve meydana çıkaran için bir kıymet teşkil etmez . Lâkin ilim dünyasındaki teamüle göre böyle bir eserden bahsedildiği sırada onu ilk defa kim meydana çıkarmış ise onun adını zikretmek ve hakkını vermek âdetdir . Riza Nur Bey nedense bundan gaflet etmiştir . Kendisi ihtimal bu risaleyi benim evvelce bulmuş olduğumdan haberi olmayarak doğru-
dan doğruya öğrenmiş olabilir . Fakat böyle de olsa benim makalemi gördükden sonra onu ilk defa kimin bulduğunu kaydetmesi lâzımdı . . . Riza Nur bey bunu Baburnâmeden öğrenmiş . . . Halbuki Baburnâmedeki bu kayıd eskidenberi ilim âlemince malûmdu . . . ilh . . . , . Biz hiç iddia etmedik ki böyle bir eser bulmak büyük veya küçük bir şereftir ; fakat kendisi o iddiada ki kitabı bizim bulduğumuza fena kızmış ve hattâ bizden bunu kendisine almış . Demek kendisi şeref bilmiş . Biz de ona ihtar ederiz ki ilimde âdet bunu bulanın adı ile zikretmektir . k . bey bu dürüstlüğü yapamadı . “ Böyle şeyler bulmak tesadüf eseridir , , deyor . Kırk yılda bir doğru söyleyor . Evet , tetkikat esnasında bulunur . Hattâ müsbet ilimlerde ve laboratuvarlardaki keşiflerin bile çoğu böyledir ; fakat böyle olması ehemmiyetini izale etmez . Kim ki bir kütüpane veya laboratuvar da çok ve uzun çalışır , o epeyce şey bulur . k . bey Parise üç dört defa gelmiştir . Her birinde de teşehhüd mikdarı

durmuştur . Böyle üç gün , iki hafta içinde Paris millî kütüphanesinde mevcut 2000 kadar türk eleyazması arasında bu kitabı birden buluvermek ne hârikadır ! Halbuki ben Parisde bu seferki sekiz yıllık ikametim esnasında dört yıl mütemadiyen bu kütübanede çalışdım ve bütün türk yazmalarını birer birer gözden geçirdim ; bir kısmını esaslı bir suretde tedkik etdim . Şimdi bunu k . beyin mi , yoksa benim mi bulmak ihtimalimizin fazla olduğunu okuyucular takdir etsin .

Ben unun gibi şeref dilencisi veya talancısı değilim . Zaten bu çok küçük şey . O vakit makalemde k . beyin bu gasb işini açıkca zikretmedim . Çünkü biz onu terzil etmeğe ehemmiyet veren biri değiliz . İşimiz sade ilmî bahisdir . Görülüyor ki k . bey bizim sükûtumuzun mânâsını , ülüvvüce-nabımızı anlamamış , bilâkis cüretini artırmış . Artık sabrımızı tüketti . Meselenin izahını farz kıldı .

Deyor ki : “ Baburnâmenin bu risale hakkındaki Riza Nur beyin zikrettiği kaydını bütün âlem bilirdi „ İyi ya ... ben bilmez demedim ki . Makalem meydanda . Bilakis “ bilir-lerdi ; fakat kitab kayıbdı „ dedim . Hem de Baburnâme-nin o fıkrasını dercetdimdi ; bu fıkrayı bilmeyen biri varsa o da k . beydi . Çünkü baburnâme-yi okumamıştır . Halbuki bunu yani “ bunu ben buldum . Kimse bilmezdi „ deyen kendisidir ; bu sözünü evvelce yukarıya kayd ve hatırdaki tutulmasını ihtar ettiğimizizin sebebi işte budur . İşte k . beyi herkes anlasın . Nasıl dolambaçlar içinde ve dürüst kimselere yakışmayan şeyler yapıyor . Nasıl tezaad içindedir ve kendisini nakzediyor ; bu halini tarif etmeyorum . Ağır ...

Bütün bunlar arasında da “ ... bunu benden habersiz Riza Nur da öğrenmiş olabilir „ deyor ki buna düpedüz itiraf derler ; bu kâfi . Fakat şimdi meseleyi izah edeyim .

Babur Şahın bu eseri meselesi nasıl olmuştur , herkes anlalsın ; Aartık yeter :

1928 de k . ve Zeki Velidi beyler Parise gelmişler . Benim Rue des Plantes'daki evime geldiler . Görüşdük , konuşduk . İlim bahsına geçdik . Ben “ Baburnâmede Baburun aruz üzerine yazdığı eserden bahsediliyor . Bunu bazı müellifler zayi olmuş sanıyorlar . Millî kütübanede çağatayca ve katalogdaki adı arûz-ı türkî olan bu eseri buldum , dedim . Birden aklıma fena şey geldi ve derhal susdum . Susdum ama ok yaydan çıkmış bulundu . Aklıma gelen k . beyin eseri kapması idi . Ne haklı imişim . . . Aklıma gelen başıma geldi . Meğerse o gözden sürmeyi çekermiş . Zeki Velidi bey yanımızda idi . Madamki k . bey bu makalesinde « ben bunu 1923 de buldumdu ve Tasviri Efkârda da neşrettimdi , Deni Efendiye de söyledimdi » deyor, neye o vakit bana : «ben onu çokdan buldum ve neşrettim » demedi ? ! . . . Sade bu , ışın mahiyetini göstermeğe kâfidir . Zeki Velidi beyi davet ediyorum ; namuslu bir adam sıfatıyla hakikati söylesin .

K . bey Istanbula gitdi . Pek az sonra ikinci Türkiyat Mecmuası geldi . Soci  t   Asiatique'e   ndermi   . Bir de bakdım , bu yazmadan bahseder bir makale yazmış . «Aklıma gelen başıma geldi » dedim . Demek benden haberi alınca doğru Millî K  t  baneye gitdi . Eseri aldı ve m  talea etdi . Eminim ki Zeki Velidi beyin yardımına müracaat ederek anladı .        ne arab   , ne f  ris   ve ne de uygurca ve şimdiki   a  ataycayı başkasının yardımı olmak-sızın anlayamayan biridir .

Bir de bakdım ki makalenin altında bir haşiyede «Ben bunu daha 1923 yılında buldumdu » deyor . Buna ise hayli güldüm . B  le bir kayda burada hiç lüzum yokdu ve za-

ten âdet değildir. Herkesden evvel neşrediyor ya kâfi. Şimdi k. beye sorarım. O vakit bu kaydı ne lüzum üzerine koymuşdur? ! Bunu soylemelidir. Şimdiden ben izah edeyim: Zikrettiğim mubahasede kitabı benden öğrendiğini örtmek için. Yani bu bir kılıfdır. Lâkin boyle şeylerde meleke ve mahareti olması lâzım gelen k. bey usta değilmiş. Kılıf minareye uymamış; iş sırtı. Bilâkis bu kayıd onun bunu benden aldığı isbat eder parlak bir delil olmuştur.

İş bu kadar da değil. Yine o günkü konuşmada ben Millî Kiitubanede köroğlunun ne zaman yaşadığını gösterir iki şiiri olduğunu söyledim. Fakat akhın başıma geldi ya, yazmanın ad ve numarasını soylemedim. k. bey buna da bir şey demedi. Meğerse tilki gibi pusuda siosi sinsi dururmuş... Zaman geçti. Bu şiirlerin bulunduğu yazmanın numarasını almak için bana Zeki Velidi beyi musallat etdi. Velidi bey bana mektub yazdı, vermedim. İsrar etdi, vermedim. Bir yıl sonra Zeki Velidi bey yine Parise gelmişti; yine k. bey için bu iki şiirin bulunduğu yazmanın numarasını benden istedi. Ona dedim ki: « Bu şiiri önce bulan Kudsi beydir. Bunu bana Mükrimin Halil bey soyledi; fakat ne o bana bunun katalog numarasını verdi, ne de ben istedim. Bu da tabii ve terbiye levazımıdır. Ben sonra tetkikatımda devam ederken bu şiirlere tesaduf etdim. Bu Kudsi beyin hakkıdır. Bana değil, Mükrimin beye muracaat edin. Verirse onlar versin ». Z. Velidi bey dönüşünden sonra bana mektubunda Mükrimin beyden numarayı öğrendiklerini yazdı. Söyleyeymişim bu da aşacakmış.

Yine o gün cihan harbi sırasında Mısırda Cebeli Mukattamdaki bektaşî tekkesinde Kaygusuz iizerine kıymetli

bir yazma bulduğumu söylemişdim . Meğerse k . beyin yanında böyle şeyler söylenemezmiş ... Biz de saf insanız . Ama , ne bilelim , ortada namus denen bir şey vardır . Bu sefer , yani 1933 başlarında Mısır'a gitdiğim vakit k . beyin , kahirede hekimlik eden giritli bir doktora bu yazmadan malûmat almak üzere müracaat etdiğini öğrendim . Bir daha tövbe ... k . beyi Öğrendik ; Ağzımız yanarak ..

İşte bu macera da böyledir . Benim bulduğum Baburun kitabını , ağzımdan kapıp kendi bulmuş gibi neşretmişdir . Böyle şeyler , tahrifler , yalanlar esasen akıl kârı değildir ama ... Herkesi kör , âlemi sersem sananlar kendileri kör ve sersemdir . El oğlu bu . Bütün makaleleri okur , karşılaştırır . Yalanları , tahrifleri ve emsalini meydana çıkarır ; sahibinin ilmî , ruhî , ahlâkî derecesini anlar ve anlatır . Yani ergeç böylelerin foyası meydana çıkar.

K . bey bu makalesinde bizim kitabın adının « Muhtasar » olduğunu bulduğumuzu suitefsirler yaparak redde çalışıyor . k . bey bir daha Parise teşehhüd mikdarı gelirse şimdi yeni çıkan matbu katalogda Muhtasar adıyla zikredilen bu yazmayı bir daha görsün . Hem o yazmada Muhtasar adı bir değil , birkaç defadır . Ve kelimenin altında da çizgi vardır . Bu çizgi neye ? ! Bana aldanmış ve yanlış tefsir etmiş deyor ama o kendi anlamamışdır . k . bey burada Muhtasar kelimesinin alelâde küçük eser demek olduğunu , başka eserlerde de mevcut olduğunu söyleyor . Biz o makalemizde bunun « nâcîz » makamında da kullanıldığını söyledikten sonra burada kitabıdır demişdik . Bundan sonra bu malûmatfuruşluklarına lüzum var mıydı ? Hem “ küçük „ dediği de hatâ . “ Küçük „ le “ nâcîz „ arasında malûm büyük fark vardır .

K . bey (bu fikrimizin en büyük delili Baburun “ Mübeyyin „ deye isim verdiği kitabdan bahsederken onu

“Muhtasar „ deye zikretmiş olmasıdır) deyor . Bu delil mi ? Mevzuubahs ve münakaşa ettiği metni ve suitefsire uğratdığı sözleri sonra da kendine delil yapıyor . Delil gösterecekse ayrı bir şey bulsaydı .

Şimdi bundan sonra k . bey kendini reddediyor . O azdâda düşmekden kendini kurtaracak derecede değil . Davasını isbat değil , kendi eliyle ibtâl ediyor . İsbat edeyim derken imha eden bir kudretde . Yani birkaç satır sonra şunları söyleyor : (Rıza Nur beyin içinde muhtasar kelimesine tesadüf ettiğini söylediği diğer fıkralar şüphesiz bu mahiyetdedir . Babur Şah , belki bazı fıkralarda “ muhtasar „ kelimesiyle bu aruz risalesini kasdetmiştir . . .) . Kâfi . Zaten “ nâçiz „ mânâsına olsa , “ Küçük „ değil ha, altına çizgi koymazdı . Hani , k . beyin kat'î delili ne oldu ?

K . beyin bir istihracı : “ Rıza Nur beyin Mübeyyin hakkında belki kâfi derecede mâlûmatı yok „ deyor . Derler ki dilin kemiği yokdur , soyler . . . Bir şeye istinad etsin veya etmesin , zararı yok . . . İstihareye yatmış olacak ! . .

K . bey beni tenkid aramakla itham ediyor ve deyor ki (Mübeyyin benim makalemde bir yerde “ Metin „ olarak dizilmiş . Bunu Rıza Nur bey mürettib hatâsı kabul etmekle beraber büyük bir kusur sayıyor) . Bu saymayı nerden çıkarmış ? Bizim makalemizde böyle bir şey yok . Bilakis mürettib hatâsı demişiz ya . Bunu zikredişimiz hatâ saymadığımızı gösterir . Yalnız “ Metin „ olduğundan tabîî zikri lâzımdı . Pireyi deve yapar derler ; bu pire olmadan da deve yapıyor . Hattâ bunun yanına k . beyin metne bir وز ilâve ettiğini , bunda haklı olduğunu da söyleyerek takdir etmişizdir . Makalemize bakılsın . Bu bizim tamamilen bîtaraf olup sırf ilmî mütalea yürütdüğümüzü , tenkid edilecek şey aramak maksadında olmadığımızı isbat eder . Fakat صاحب i kaldırıp yerine قافیه kelimesi koymasını da takdir

edemeyiz . k . beyin metin hataları bir iki değil ki . . . Bunların çoğunun da mürettib hatâsı olmadığı âşikar .

Şimdi benim bu kelimeyi “Mübeyyin ,” transkripsiyon ettiğime saldırıyor . O bulmuş imiş ki bu , “Mübeyyen ,” imiş ! Öyle de o vakit o makalesinde neye transkripsiyon yapmamış ? Bu babda Avrupa âlimlerini de tashih etdim deye böbürleniyor . Bunu , dikkati celbederim , 1934 de söyleyor . Bu bir arabaca kelimedir ki üç türlü de okunur . Şimdiye kadar Avrupa âlimleri “Mübîn ,” okumuşlar . Halbuki burdaki metinde şedde ile yazılmışdır . Buna ve bir şiirde vezne bakarak da “Mübeyyin ,” okudum . “Mübeyyin ,” mi , «Mübeyyen » mi bunu kesdirmek güç ; çünkü bir delil yok . Şimdi k . bey faraziyelerle evvelce yanlış okuduğunu doğru göstermeğe çabalıyor ve beni de bu vesîle-i hasene ile tahtia ediyor . İş farz ve tahmine kaldıktan sonra kime hak vermeli bilmem ? Eski bir müellifin bir iddiasını sened yerine almış . Halbuki yeni bir Avrupalı müellif bunu kabul etmemişdir . Bunu kendi de kaydediyor . Sonra bir müstensihlin harekesi de sened olmaz . Müstensihlerin ne kadar cahil olduklarını yazmalarla uğraşanlar bilirler . Yahud belki de o müstensihlin harekesi doğrudur . Fakat kat’î hükme kâfi değil . Zaten iki telâffuz tarzında mânaca da bu şiirin adında bir fark yok gibi . Hem bu kadar cüz’î ve müfredata aid bir telâffuz meselesini «mesâil-i muazzama ve mudıla » dan yapmak ne ! . . Hele nice mühim ve azim Türk kültürü meseleleri yüz üstü dururken . . . Hatâ aramak işte buna derler . Şurası güzel ! Hoşuma gitdi . Yâni sonunda bu mühim meseleyi tashihe ona vesile verdiğimden bana teşekkür ediyor ! . . Estağfurullah . . .

«Aruz risalesinden bazı metinler neşrederken pek sarıh bazı istinsah hatâlarını tashih ettiğim için beni kusurlu

görecek kadar titiz ve itinalı davranmasını çok takdir ettiğim Rıza Nur bey , kritik yapmadığımı . . . ilh . . » deyor [s. 246] . Bu şikâyeti صاحب kelimesini kaldırıp yerine قافیه kelimesini koymasını ayıbladığımdan . Ben ona sorarım , bir kelimeyi kaldırıp yerine büsbütün başka bir kelime koymak istinsah tashihi mi ? Bu , metin değiştirmekdir . Metin değiştirmek de ilimde çok ayıbdır . Eğer صاحب kelimesini حاسب yapsaydı bu , istinsah hatâsı tashihi olurdu . Daha kötüsü tashih deye büyük bir hatâ işlemiştir . Böyle mügaletalarla bunlar örtülmez ki . Ben onun hesabına utanıyorum . Buna mürettib hatâsı da dedi . Ne ise bu son eserinde [s. 210] حاسب yerine حاسب koyub tashih etmiştir . Etmiştir de yine « bunu Rıza Nur buldu , ona teşekkür ederim » deyemiştir . Makalesine kendi buldu gibi yazmış . Temerrüd ediyor . Bir küfe laf söylüyor . Söylerken tashihi kendine mal ediliyor . Aferim ! . . . Unun daimî mârifeti budur . Bir şeyi bir çok neşretmesinin sebebi zaten budur .

Biraz aşağıda söylüyor ki benim de makalemdeki metinlerde yanlışlar varmış . . . Doğru . . . Birkaç mürettib ve pruva tashihi yanlış var . Fakat yanlış okumak, metin değiştirmek yok . Onu uyduruyor . Biz k. bey gibi kusur örtenlerden değiliz . İtiraf ederiz . Bu hatânın sebebini söyleyeyim : Son neşriyatımı Parisde yazdım , İskenderiyede basdırdım . Parisde bunların 16 sayfalık formasına 1000 frank istiyorlardı . İskenderiyeye yazdım . Orada 300 franga mümkün oldu . Lâkin matbaa pruvalarına benim bakmama imkân kalmadı . Pruvaların Parise gelib gitmesi on beş gûne bakıyordu . İki defa gidib gelirse bir ay ediyordu . Hurufatını bu kadar müddet hapsetmeğe hiç bir matbaacı râzı olmadı . Zarurî , tashihleri orada birine havale etdim . O da cahil biridir . Bir takım yanlışlar yaptı ki arada gördükçe içim ağlar . Mürettib hatâlarına gelince bunsuz ne

bizde , ne de Avrupada eser bastırılamadığını kitab bastır-
 ranlar pek eyi bilirler . Size bunlardan iki misal söyleye-
 yim : Türkbilik Revüsü , I , 92 de üç satır X işareti var.
 Bunu her gören tabîî anlar ve güler . Ben , pruva musah-
 hihine müsveddeleri tape edib yollayordum . Makinede ya-
 zarken orada bir yanlışlık etdim . Bu satırları âdet üzere
 bir sürü X ile ibtâl etdim . O makalelerimde bir takım
 formüller kullanarak izahat yapıyordum . Bunu da musah-
 hihimiz öyle zannedib hepsini dizdirmiş . Doğrusu gülüne-
 cek bir cehalet . Eserin birinde sonradan görebildiğim yan-
 lışları « errata » ile düzeltdim . Errata basıldı , geldi .
 Bakdım bunda da yanlışlık yapmışlar . Ê ... Ne yapayım ?
 Errataya da bir errata mı yapayım ? Yeniden mi bastıra-
 yım ? Bu da füzuli masraf . Bunları k . beyin anlaması ,
 bunlardan bahis bile etmemesi lâzımdı . Halbuki yanlış bul-
 dum deye sevinmiş . Bununla iftihar eder bir tavır takın-
 mış . Varsın etsin . Değer !.. Bu yanlışımı ? ! Ben ona bi-
 zim Revüde asıl güzel bir yanlış göstereyim ; keyiflensin .
 Bizim musahhih « désinence » kelimesini hiç bilmeyor . Bu
 « différence » olacaktır deye hükmü bastırıp öyle tashih
 etmiş , “ désinence ethnique ” tabiri “ différence ethnique ”
 olmuş . Bereket versin “ ethnique ” kelimesini kaldırmamış .
 Şimdi bu “ ethnique ” kelimesini her gören âlim ötekinin
 ne olduğunu derhal anlar . Fakad k . bey anlamaz . İşte
 bir yanlışımı gösterdim (!) .

Biraz sonra “ bu yanlışlardan [ikinci ilâve] fakat an-
 cak bazılarını göstereceğim ” deyor . Bu da kurnazlığı !
 Lâyık olduğu tâbiriyle afisi ... Ayol , yanlış olur da sen
 k . bey dururmusun hiç ? Mal bulmuş mağrîbî gibi koşar-
 sım . Bulsa hepsini yazardı ... Öyle demesi , sanki daha
 çok yanlış olduğunu anlatmak içindir . Boş lâf , tezvir
 bunlara derler ; bende hiç yanlış bulamamışdır .

Biraz sonra metinler neşri hakkında ders veriyor . Bu-

na ise kahkaha ile güldüm . O dersi kendisine verse ömünde bir defa haklı bir iş görmüş olurdu .

İkinci ilâvede “Tuyug hakkındaki makalem çıkdıktan sonra bu şekiller hakkında yeniden yeniye elde ettiğim bazı malûmatı da buraya ilâve etmek hevesinden kurtulamayorum,, deyor . İyi itiraf . Bunları benim makalelerimden öğrendi , şimdi kendi malı gibi satacak . Hal böyle iken biraz sonra da benim bu babda yazdığım makalelere“ Hiç bir esasa dayanmayan indî tasniflerle maalesef haksız ve yanlış tenkitlerden ibaretdir . Orada ne yeni malûmata , ne yeni görüşlere tesadüf kabil değildir .. ilh ..,, deyor . Ne insafsız ve haksız insan !.. Benim o makalem bir “dissertation,, dur ki şimdiye kadar hiç kimse yapmamıştır . Bunu esasen türk üniversitesinde bu kürsüyü işgal eden k . bey yadmalıydı . Onun bu yegâne mesleki , maiyet sanatıdır . Ben o makalem için Avrupalı müelliflerden takdirler aldım . Ona bir (monument) deyorlar . Hiç bir esasa mı dayanmıyormuş ? Ben o makaleyi yazmak için bir milyon kadar mısraı şekil , ad , vezin , kafiye ve sairece tetkik etdikden , türk şiiri üzerine yazılmış ne kadar basma ve yazma aruz ve kafiye adlı eserler ve saire varsa onları ; hattâ Arab , Acem , latın ve Fransız şiir şekillerini ve emsalini de tetkikden , Avrupa dillerinde bu babda yazılmış , maatteessüf iptidaî olan , eserleri de okudukdan sonra yazdım . Buna (indî) ve (hiç bir esasa dayanmıyor) deyor . Esas denen şey acaba nasıl olur ? Gösteriverse ... İndî olan , hiç bir esasa dayanmayan ve her kelimesinden garez ve hased fışkıran onun eserleri ve bu sözleridir . Bizim o makalemiz (Türk Şiirbiliği) adındaki büyük eserimizin bir bahsının ufak bir hülâsasıdır . Kendisi hiç böyle bir tetkik vücade getirmiş mi ? “Yeni malumat ve görüşler yok,, demesine güldüm . Bu söz nerden aklına gelmiş ? ! Burda lüzam ve münasebeti yokdu . Gördi ki o makalem hep

yeni buluşlar ; aksini söyledi . Zavallinin akli zaıfdir .

Koşuk bahsında Prof . Kowalski'nin İslam Ansiklopedisindeki makalesindeki malûmatı zikrediyor , kendi malûmatı gibi satıyor . k . beyin 248 inci sayfası okunsun . Burda da ben onu tenkid etdim . Ona yanaşmamış , cevap vermiyor . Hiç teknik kısma girmiyor . Böyle umumî laflarla muarız yenmeğe çalışıyor . Makaleye sonra kendi de ilâveler yapmış . Bu malûmat da kısmen bizde var ; bizden almış . Bizde olmayanlar meselâ şudur ki k . bey « Bizden farisîye girmiş koşun kelimesi bu asıldandır . Bu tabur mânâsınadır ... ilh ... » deyor . Bu malûmatın burada ne lüzumu var ? Ne münasebet ? Bunu bilmeyen mi var ? Malûmat satacak . Keza bunun hâlâ dilimizde düzmek mânâsına geldiğini de söyleyor ki bu da yanlış . Bizde bu birine uymak “onun arkasına koşuldu,, , bir arabaya bağlamak mânâsına gelir . Bir de koşmak süratle yürümekdir . « Koşu » da bundan gelir .

« Rıza Nur beyin verdiği malûmat hiç bir tarihî kıymeti haiz olmayıp yaptığı tenkitler de esassızdır » deyor . Yine umumî lâf . Neden esassız gösterse ya . Bir defa gözüne kara perde koymuş . Kasdı bu . Fakat onun demesi ile bizim verdiğimiz malûmatın kılına bile hatâ gelmez . Diyebildiği kadar desin . Yine deyor ki onun koşuk hakkında verdiği malûmatı ters anlamışım ; çünkü niyetim öyle imiş ... Ne güzel kendini tasvir ediyor . Eli nasıl bilirsin ? Kendim gibi derler . Biz tam anlarız , anladık ve onun verdiği malûmatın başdan aşağı hatâ ve çocuhca bir şey olduğunu makalemizde gösterdik . Bir de sonra ben malûmatımı ondan almışım ve hiç bir şey ilâve etmemişim deyor . Yavuz hırsız ev sahibini basdırır . Okuyucularımıza rica ederim , benim makalemin koşuk bahsı ile k . beyin Yeni

Mecmuadaki « Koşma tarzı » adlı ve adı bile yanlış makalesini okuyub mukayese etsinler ; k . beyin o makalesinin ne kadar sathî ve yanlış olduğunu , bu yeni makalesinde ne kadar mügaleta yaptığını , kimin kimden aldığını biz-zat gösünler .

Türkü hakkında [s . 249] söylediği şeyler saçma-viyat ... Baburun türkü hakkındaki malûmatını ilk ben buldum ya şimdi k . bey Babura da saldırıyor ; fakat ayol Babur kim , sen kim ? ! Bütün âlem Baburun ilmini , malûmatını takdir edib ona istinad ederler . Ciddî bir mehazdır . Şimdi benim yüzümden Baburu yalancı çıkarmağa heves etmiş ... Anlamalı ki hırs gözünü nasıl bürüyor , ne çukurlara düşüyor .

« Tarhanî hakkında yeni bir şey söyleyecek değilim » deyor . Yahu , eskiden ne söyledindi ki ! ... « Riza Nur bey bunu Turhanî şeklinde okumak istemiş . Esassızdır , » deyor . İllâ ki Riza Nura itiraz edecek . A efendi ! Bu kelimenin şekli aslında ترخانی dir . Bunu « Turhanî , » veya « Tarhanî , » okumak mümkündür . Böyle iken kendisi hiç bir esasa istinad etmeyen ve çocuk malûmatı nev' inden faraziyerle bunun tarhanî olduğunu isbat etmiş (!) oluyor . Ve bana da buraya aldığım o cümleyi lûtf ve inayet buyuruyor ! Ne garezkârlık ! ... Halbuki ben makalemde « tarhanî yahut turhanî , » deye iki şekli de zikretmişimdir [Türkbilik Revüsü , I , 65] . Birini atmış , diğeriyle hücum ediyor . k . bey ne dürüst olmayan , aldatmalara sapan biridir . Bende Kusr bulmak için nelere tenezzül ediyor . Bunlar k . beyin mizan ve miyarıdır . Hem « okumak istemiş , » ne demektir ! Yazdım be ... Fakat bunlar bir şey tebdil etmez . Biz bunun ne tarhanî , ne de turhanî olduğunu bile iddia etmedik . Çünkü elde bir mesned yok . Sade her iki ihtimali gösterdik . O ise mesnedsiz ve bizim gösterdiklerimizden birine hükmetmiş .

الك bahsına şöyle başlıyor: “Buna aid söylenecek şeyler okadar fazla değildir,, . Sanki başkaları hakkında çok fazla söylemiş!... Zaten onun mahareti böyle müzayedeli söz söylemesidir. Eserleri heb böyledir. Cevheri yokdur. yüz danesini birbirine katsan bir incir çekirdeğini doldurmaz. Olan da şundan bundan alınmadır. Onları da öyle zikreder ki bilmeyenler onun zanneder.

الك i yanlış okuduğumu söyleyor. Bu babda bir takım izahata kalkarak kelime oyunları ile meşgul olmuş. Bu verdiği malûmat zaten tarafımızdan verilmişti. Hattâ benim Radloff’a yanlış isnat ettiğimi söylediği bu makalede bile kendisi Radloff’un ölenk, ülenk şeklinde iki türlü okuduğunu zikrediyor. Daha ne istiyor? Biraz aşağıda Nevâyî’nin bir beytinde bunu “چنگ” ile kafiyelediğini kendisine delil gösteriyor. Fakat kafiye bu kelimelerin son kısımlarını birleştirse de (الك) -deki ilk sesli harfin üstün veya muhtelif mahreclerde ötrelerden hangisinin olduğunu isbat edemez. Onun davası birinci hece üzerine. Bu halde bu delil olormu? ! Bir de k. bey akıl etmiyor ki رنك, چنگ gibi kelimeler farisîdir. Çağatay lehcesinde ve eski türkcide ك daima bizim “enfi nun” [ك] u bildirir. Beni “Elen” şeklini tercihe sevkeden işte bu noktadır. Nevâyî’nin bu beyitte bu iki kelimeyi nasıl telâffuz ettiğini k. bey tayin edebilir mi? ! چنگ in çenk talafuz edildiğini unutmamalı. Kırgızlarda çiçeklenmiş çayır manasına gelen “ölenk” vardır. Belki aynı kelimedir. Biz الك in klasiklerden halka intikal ettiğini söyledik. O, bize zid ya, tersini iddia etmiş ve bize anlamamak isnadında bulunmuş. Halbuki bunlardan kendisi evvelce hiç bir şey bilmezdi. Bizim makalemizle öğrenmiş, şimdi bize çalım satıyor. 1928 deki makalesinde ne ترخانی, ne الك, ilh... hiç birini transkripsiyon yapmamışdı. Bizim makaleden sonra şimdi yapıyor; bizde gördü ya... Benim makalede bir de Radloff’un

misali vardı . Onu neye zikretmemiş !

« Muhabbetnâme hakkında yeni bir şey söyleyecek değilim » deyor . Sanki evvelce bir şey söylemiş . Hep bu nakarat ... Hârezmî' nin « Muhabbetnâme » adındaki mesnevîsini ele alarak Nevâyî' nin söylediği Muhabbetnâme hakkında fikir ileri sürüyor . Bunlar hep mânâsız şeyler . Çünkü bu sözlerinden görülüyor ki daha k . bey şiir şekli adı ile şiir adını birbirinden fark ve temyiz edemiyor . Nevâyî' nin söylediği şiir şeklidir ve şiir şekillerinin adları vardır . Halbuki Hârezmî' nin uzun mesnevîsi sade şiir adı olarak Muhabbetnâme adını taşımaktadır . Şekil ifade etmez . Şekli mesnevîdir . Bu İskendernâme , Hevesnâme , ilh ... bir sürü emsali arasında bir addır . İbtida k . bey bunları öğrensin .

Müstezad hakkında da yeni ve fazla bir şeysi yokmuş . Aferin ! ... Sanki evvelden çok şeyler söylemişmiş . k . beyin ustalığı budur ki böyle iki mânâlı cümlelerle kendinin evvelden söylediğini bildirir ve her şeyi kendine mal eder . Müstezad hakkında ilk önce ben etraflı malûmat verdim . Bunun şekil , vezin ve bütün hususâtını derc ve tanzim etdim .

Arzvârî hakkındaki mânâsız mütaleasını geçiyorum .

Tuyuk bahsı geliyor . Tuyuk u toyug (?) deye de yazmış ! Ve bizim bu babda verdiğimiz malûmat, emsali misillü, yanlış imiş . Benim Şahruh' a isnad ettiğim tuyuk Nevâyî' nin bildirdiği üzere Ebû Bekir Mirzanın imiş . Bunu nerde gördüğünü söylemiyor . Nevayî' nin Mecalis un Nefais' ının Paris Bibliothèque Nationale' ında 1003 sup . turc deki elyazmasının s. 61 in sırtına bakub Şah Ruhum olduğunu öğrensin . Onun tuyug makalesinden sonra bu babda umumî mahiyetde bir tedkik yapılmamış imiş . Bizimkine o göz

kadar , o suretle yok olduğu zannında olur . Deve kuşu arslanı görünce gözünü yumarmış ; o arslanı görmeyor ya arslan da onu görmeyor sanarmış . Hele tuyuğu “ toyug ” olarak ziyafet mânâsına olan “ toy ” a bağlamağa kalkmış ! Pek şık . Böyle saçma ve istinadsız faraziyelerle ilim olmaz . Bu “ duymak — tuymak , masdarından gelen “ tuyuk , dur ki şiir demektir . Zaten arabçada da شعر in mânâsı budur . Bunu da biz o makalemizde söylemişdik . Türkiyat Mecmuasındaki ilk makalesinde k . bey چنگه yi چنگه okmuşdu . Böyle bir esre koymuşdu . Şimdi bizden tashih edib چنگه okumuş . Fakat bundan bana teşekkür etmiyor . Hattâ adımı bile anmıyor . İşte k . bey budur . kendi malı yaptı , bitdi !

Bundan sonra « Alishir Nevâyî ve Tesirleri » deye bir makale var . Bunu da evvelce neşretmiş . Yani sahur pilavı ; bogaza tıkanıyor . Bu kitabı zaten bu . Nevâyî'nin büyüklüğü , herat medeniyeti hakkında malûmat veriyor . Bu Mîrhondlar , Baburşahlar , nice tarih ve tezkerelerle o vakit ve ondan sonra birçok yazılmış , herkesin bildiği şeydir . Berlin'e yine atıyor . Eserine basit , ilh ... deyor . Nedense bu ölmüş adama da gazez . Alishir Nevâyî'den hangi kitabında bahsederse bu âlime atar . Halbuki Nevâyî üzerine en iyi eseri ve çok zaman evvel yazan budur . En mühim eski kaynakları o okumuştur . Burada müsyü Bouvat yı da techil ediyor . Ben eminim ki k . beyin Nevâyî hakkında ne malûmatı varsa hep bunlardan alınmadır . Techil ediyor ama delil göstermemiş . Umumî lâflar . Müsyü Bouvat ibrânîce ve süryânîceye varıncaya kadar 14 dil bilir bir âlimdir . k . bey kendisi acaba doğru dürüst iki dil biliyor mu ? Talebelerinin iddiasına bakılırsa çağataycayı , acemceyi ve arabcayı bile anlamıyor . Sonra bu adama dil uzatıyor . M . Bouvat nin Fuâd bey tarafından cahilane olduğu

söylenen bu « Timour et les Timourides » adlı eseri Shan-ghayda çinceyede tercüme edilmiştir. Bu hücumları (clique) gayretindendir ; izahetmek istemem .

S. 261 de haşiyede Berthels'in Attâr'ın eseri ile Nevâyî'nin tercümesini mukayese etdiğini zikrederken « Ben Doktor Ali Nihad beye Fuzulî nin Leylâ ve Mecnûn unu farisî ve mukaddem müşabihleri ile mukayese etmesini söyledimdi ... Berthels de böyle yapmış » deyör . Burda bunun ne lüzumu var ? ! Ne münasebetsizlik ? ! O başka , bu başka .Buna lakırdı kıtlığında « asmalar budayım » derler. Hayır , o azamet satacak . Bu usulü ben buldum deyecek, Nevâyî hakkında tetkik yapan bu müellifi de çırak çıkarak . Saded harici bir şey ya ... Fakat ben onu Ali Nihad beye tavsiye etdiğini de zannetmem . Hem bu bir marifetmi ? İlimde mukayese en esas , en malûm ve umumun yaptığı şeydir .

K . beyin bu makalesi yalnız buraya kadar değil. baş-dan aşağı malûmu ilâmdan ibaretdir . İnsana kabak tadı veriyor deyeceğim ama artık bu tâbir de kâfi gelmiyor . Matbaa masrafına yazık . Bizim mecmuanın bu numarasının başındaki Alişîr Nevâyî makalesini okuyub birçok şey öğrensin . Öğrenir, sonra da daima yaptığı gibi ilerde bir makale ile onları kendi malı olarak satar . Bu makale bir de yine âdeti üzere tekrar ile dolu. Meselâ s. 262 de yine tuyug makalesinden bahsediyor . Kaçınıcı , yahu ? İnsanın kitabı atıp kaçacağı geliyor . Bu makalede Namık Kemale de atıyor . Namık Kemalin ne kabahati var ? Şair Ahmed Paşa Nevâyî nin şiirlerini gördükden sonra iyi şiir yazmışdır deye eski bir vesikada , bir tezkerede malûmat görmüş, onu yazmış . Bu hususda Ali Emîrî ye de atıyor . Derken Faik Reşada saldırıyor . Reşada bu meseleye münasebeti de olmadığı halde atıyor ; « Tarih -i Edebiyat -ı Osmaniye

adlı yanlışlarla dolu küçük eserinde » deyor. Halbuki Faik Reşadın kitabı küçük ama k. beyin “Türk Edebiyatı Tarihi”, neden büyüktür. Hem de bu eser sâde Osmanlı edebiyatından, k. beyinki ise türk edebiyatından bahsediyor! Bu sebeble birinciye nisbetle yirmi misli büyük olması lâzımdı. Bunun da burda ne lüzumu var ya?... Hayır, Faik Reşad neye edebiyat tarihi yazmıştır?! İş burda. Zavallıya mezarında bile saldırıyor ki ne hinc, ne gazez... Burada yine Müsyü Blochet ve Müsyü Bouvat ya atıyor. Canım, bu ilim mi? Diplomasi mi?... Parti çarpışması mı?... Şöhret veya para kavgası mı?!.. Ve yine Namık Kemale esas olan malûmatı veren tezkereleri dört asır sonra yalancı çıkarıyor. Yine bu hususda Ziya Paşaya, Gibb ve Browne a atıyor. At, babam, at!.. Saldır! Ne yiğitsin!.. Afferim!... k. bey! Dünyada adam kalmadı. Hepsinin üstadı oldun!... O tavrı takınmış... Yakışmış da...

Nihayet “bu hakikati meydana koymakla beraber ta bu devirden başlayarak Tanzimata kadar Alishîr Nevâyî tesirinin Anadolu Türkleri edebiyatı üzerinde devam ettiğini de itiraf etmeliyiz», deyor. k. bey daima bu potu kırar. Muhakeme ve dâva isbatında âcizdir. Söyler, söyler de sonunda kendi kendini nakzeder. A k. bey! Madamki Nevâyî nin tesirini itiraf ediyorsun, neye Ahmed Poşaya tesir etmedi deyorsun? Delilin ne? Neye etmemiş olsun? O Ahmed Paşa ki Nevâyî ye nazire de yazmıştır. Sırf onun sayesinde adam olmuş iddiası elbet boşdur. Zaten böyle bir dava yokdur. Ona da, o vakitdenberi birçok şairlerimize de Nevâyî asırlarca meşk olmuştur. Onu hemen her şairimiz okumuştur. Fuzulî, Nedim, Galib Dede gibi en mühimleri okumuşlar, onu takliden çağatayca şiir bile yazmışlardır. Siz bunu da öğreniniz! Bunlar malûm şeyler. İsbata değil, bu babda çene çalmağa bile artık hacet kalmamıştır. Ama siz bunları yeni malûmat diye yazub duruyorsunuz.

Sonra Pinti Hamid makalesi geliyor . Bunu da evvelce bastırmış. Güzel şeyleri tekrarlamak hoş olur ya , k. bey,kendi eliyle, müstesna çiçeklerini tekrar tekrar sergilere koyuyor .

Sonra “ Ozan „ makalesi geliyor . Bu da temcid pilavı ... Herkesin okuduğu tarzı alıb “ uzan „ deyen k. beyi Müsyü Samoïlovitch fena tenkid etmiştir. Bunun üzerine k. bey dönmüştür . Döner ...

S . 276 da “ Selçuk İmparatorluğunun istitalelerinden biri idi „ deyor . Esasen tıbbî hir istilâh olan bu tâbir de benimdir . Apartmış . Fuad bey bu tabiri benden evvel kullanmış ise yerini gösterebilir . Bizim Türk Tarihinde Salçuklular bahsına bakınız [cild III , s . 7] . Memnun oldum ; benim ıstılahımı kullanıyor . O benden böyle çok şey öğrendi . Lâkin kendi malı olarak pazara çıkarıyor .

Eskidenberi bizde yayılan ve hepimizin uğuz , uzan , kupuz okuduğumuz bu üç kelimeyi şimdi başlarını hep o yaparak okuyor . Mesnedi ne ? O yok ...

Diyor ki [s . 276] : “ Ozan kelimesinin bir musiki aleti değil , oğuz şair - musikişinaslarının ismi olduğunu göstereceğiz „. Yahu , bu çokdan gösterilmiştir . Türkoloji ile meşgul olanlar değil , bunu şimdi çocuklar bile biliyor . Ne tarzda yazı yazar bu adam !.. Kasden böyle ve intirikalı yazar ki okuyan bu keşif onun zannetsin . k. bey Müsyü Samoïlovitch den dersini aldıktan sonra bu kelimelerde (o) yahud (u) farkına büyük bir ehemmiyet veriyor . Bununla k. bey bundan elli yıl evvelki tashih - i galetâtcılara benzemiş . Onlarla galat - ı meşhurcuların birbirini yemesi gibi kendini yiyor . Canım , bunun ehemmiyet neresinde ? böyle zebanzed olmuş , yerleşmiş şeylere dokunmak doğru değildir . Hiç olmazsa faydasızdır , ve bilakis müşkilât doğurur . Malûmdur ki diller de hayatdâr uzviyetler , bütün dünyadaki mevcudat gibi ezeli ve ebedî bir tekâmüle tâbi-

dir . Diller ve kelimeler bir insanın viicudundeki hocreler gibi değişir dururlar ; ölürler , doğarlar , şekillerini değiştirirler . Her hangi bir dilde bir kelimenin muhtelif asırlarda muhtelif telâffuz edildiği pek çokdur . Hattâ bir kelimenin muhtelif asırlarda mânâsını değiştirdiği, hiç olmazsa mânâda nuanslar yapıdığı vard-r . Bizim dilimizde boyle kelimeler pek çokdur . Bununla beraber k . bey bunun neden (o) ile olduğunu soylemıyor . Asıl bu lâzımdı . Bu kadar bol salata ; fakat as¹ yemek yok ... اوغوز u Oğuz , قوپوز u kopuz okumağı galiba Pelliot'dan öğrendi . Ama bu telâffuz niçin ? Delili ne ? O yok . Birçok lugat ve tarih kitaplarından maliimat toplamış ki bunlar malûm . Zaten اوزان ın Anadolu Türklerinde tâ eski zamandanberi mevcut olduğunu bir inkâr eden de yok ki ... Neye bunları buraya doldurmuş ? Buna malûmatfûruşluk , daha dogrusu , mâlâyâ-niyât derler .

Bundan sonra “ Şimalişarkî Bulgaristanda Tiirkler ve Turk Dili „ adlı makale geliyor . Bu mesele Prof. Kowalski nin orijinal bir tetkikidir . İşte k . bey bunu hülâsa etmiş ; bunu da , kema fissabık . evvelce neşretmiş . İsteyenler Müsyü Kowalski nin fransızca risalesinden aslını okusunlar , farkları gorsunler . k . bey bu makalesinde de öyle dil kullanmış ki sanki birgok fikirler kendisinindir . Halbuki Kowalskinindir . Onun eserini okumamış olanlar bunları k . beyin zannedebilirler . Okuyub da bunu anlayan da k , beye bu babda itiraz ederse isbat edemez . Çünkü k . beyin ifade tarzı kaçamaklı ve lastikli olup icabında derhal doner , sıyrılabilinir tarzdadır . O bunda ustadır . Sanatı sâde bu . Lâkim bu hiiner degildir . Hem durust adamlar yapmaz . Geçiyoruz . Nihayet bu luymetsiz ve türlü kusurlu , hatâlı kitab bu makale ile bitiyor .

Gelelim k . beyin ilmî mahsulâtına : Talebesini istismar etmek sayesinde o epeyce şey yazmıştır ; fakat bunların içinde eser deyecek orijinal bir eser , belki , yalnız « Türk Edebiyatında İlk Mutasavvıflar » olsun deyelim . Bu da vahim , vahim yanlışlarla doludur . Hele o tasavvufî mütalealar ... Hemen kâmilten yanlıştır . Fuad beyin felsefe doktorluğu bundan olacak ! Bu sebeble buna da orijinal denemez . Keşke bu sahaya girmeseydi . Kendi eliyle kendini , ve hayatının ilk inkişafı günü , imha etmiştir . Hadi , bu ne ise ne ... Şubesi değil ; vâkıâ insan bilmediği işe karışmamalıdır ama karışmış ; fakat üniversitede işgal ettiği kürsünün işi yani kendisinin maişet sanatı bulunan ve ispesiyalitesi olması lâzım gelen edebiyata aid yazıları da yanlıştır . Meselâ İlk Mutasavvıflardan tut da bütün essrlerinde bin kere tekrar ettiği Dîvân - ı Hikmetin vezinleri hakkındaki malûmat yanlıştır . Ahmed Yesevî üzerine olan tetkikimiz neşrolunduğu vakit anlaşılır . Bu tetkikimizi buraya sıgdırmak mümkün değildir . Bu kadar sathî tetkik , bu kadar ibtidaîlik yürekler acısıdır . Biz , tetkiklerimizin mevzu u temas etdikce k . beyin eserlerindeki hatâlarını gösterdik . Bunu Türk Tarihimizde , sonra neşrettiğimiz fransızca eserlerde , Türkbilik Revülerinde yaptık . « Türk Şiirinin Evolüsyonu Tarihi ve Analitik Tetkiki » adlı dört büyük cildlik eserimizle « Türk Şiirbilgi » adlı üç cildlik eserimiz neşrolunduğu vakit bunlardan daha türlü örnekler görülecektir .

K . beyin bütün eserleri ve makaleleri « compilation » , hem de acemice ve Avrupa âlimlerinin tetkiklerini nakil ve kendine mal etmekden ibarettir .

K . beyin bir tuhaf hali var : Bir neşrettiğini birkaç defa daha neşrediyor . Bize cevap verdiği son eserinin mündericâtı da yine böyle eskiden neşrettiği şeyler . Hem

de bir değil , bazisi bir kaç defa neşredilmiş . Haşiyeler ile bunları söyleyor da ... İnsana temcid pilâvı lezzeti , diğer tâbiriyle kabak tadı veriyor. Sahurda pilâvın boğaza tıklması gibi dımağa tıkılıyorlar. Zaten böyle müstakillen ve aynen birkaç yerde basılmayan ve yeni deye neşrettiği diğer makale ve kitablarındaki mündericat da yine eski makale ve kitablarındaki şeyler olub onları kâh alt üst ederek , kâh şekillerini değiştirerek , rötuşlar veya başkalarının neşriyatından tashihler yaparak vücuda getirir ki bunlar da uzviyeti sölpük , acze düşmüş , fakat saç boyanmış , yüzüne masaj ve makiyaj yapılmış eski ihtiyarlardır . İnsan onun yazılarındaki bu vaziyeti gördükçe şunu hatırlıyor: Bezirgân züğürtleyince eski defterleri karışdırırmış . Görülüyor ki sermayeyi tüketmiş , çokdanberi bu feci vaziyet içindedir . Zaten sermaye deyecek bir sermayesi de yok idi ...

Onun eserlerinde analiz bozuk olduğu gibi sentez de büsbütün hamdır . Hele bu zatda « perspective » , « proportion » dedikleri şey hiç yok . « Ensemble » hiç aklının ermediği şeydir . Bunlar da olmadıktan sonra ötesi can sağlığı ... Hele o « Türkiya (!) Tarihi » adlı eser (!) . “ Disproportion „ denen şeye , şaheser tâbirine günah , bir şahmisaldir . Kabiliyeti ve esasen tahsili , menşei nâkısıdır . Usulü dairesinde yetişmemiştir . Eski türkceyi , türkcenin muhtelif şivelerini bilmez . Arabca , acemce bilmez . Fransızcası da yarım yamalakdır . Tabiî ve pozitif ilimlerden habersizdir . Bunlarsız âlimlik davası ise hiç yakışık alan bir şey değildir .

“ Türk Edebiyatı Tarihi „ adlı eserine Uğuz destanını dercetmiştir . Bunu Radloff un rusca tercümesinden bir rusca bilene tercüme ettirmiş ; lakin bunları söylemeyub kendi marifeti gibi dercetmiş . Tercüme eden zat de ona daha birçok tercüme hatâları da ilâve etmiştir . Şurası garib ki k . bey bunun mehzasını söylememiştir . Söylemez , âdedi

budur , kendi malı gibi ortaya atar . Böyle misaller birçok zikredilebilir . Netekim etdik . Daha garibi ve ibtidaîliği ise bunun dünyada yegâne nusha olarak Paris Milli Kütübanesinde Scheffer koleksiyonunda duran ve Uğuznâme adıyla tanılıb meşhur olmuş olan Uygur yazılı eser olduğunu bile bilememiş . Bu bir profesöre göre vahimdir . K. bey Orhun ve Uygur yazılarını da okuyamaz . Böyle de türko-log olur mu !...

“Türkiya Tarihi „ deye neşrettiği eserin adı ile münderecatı hiç birbirine uymaz . Münderecata bakılırsa buna daha ziyade “Umum Türk Tarihinden Bir nebze „ denebilirdi . Türkiye tarihi ise bizim gösterdiğimiz gibi Salçuklular ve Osmanlılar tarihinden ibaretdir . Bu ise bu kitabın mevzuu değil . Ne vahim acemilik !... Kitabının adını bile eyi koyamıyor . Mesele o da değil , daha ilk adımda yani eserin adında bile iki hatâ birden etmiştir . İlim âleminde zamanının sahibkıranı olmak gayretiyle vurunan k. bey bununla görülüyor ki daha Türk dilinin en basit , en temel taşı olan âhenk kaidesini bile bilmeyormuş . Bu kitabın çıktığı esnada Ankarada vekâletlerin kapılarına pı-laklar konuyordu . Bunlara “Türkiya Dahiliye Vekâleti „ ilh ... yazdırdılar . Sonra galiba bir aklı eren “bu yanlış, dogrusu türkiyedir „ demiş olacak ki iş alevlenmiş , idareye vâziülyed bir zat meseleyi bana sordu . Ona bunun “Türkiye „ olduğunu anlattım . Derhal emir verdi ; levhaları kaldırdılar , Türkiye ... deye yeniden levhalar yazdırdılar . Paralar boşuna gitdi . Sebebi de k. beyin ilmidir . Âlim geçinen cahiller memleketlerine böyle görünür ve ya görünmez nice ve vahim vahim zararlar verirler . Hiç bir şey yapmasalar talebelerinin kafa taslarını çöp tenekesi haline korlar .

“Türkiyat Mecmuası „ deye çıkardığı eserin birincisini bugün hatırlamıyorum ; yeniden okumağa da lüzüm gör-

meyorum . İkincisi bir ilmî eser değil , k . beyin medihleri ki şahsına yazılmış bir kaşîde - i garrâ hâlinde . Mükemmel adam işte böyle olur : Yukarıya kendisi dalkavukluk etmeli , aşağıya da kendine etdirmeli . Bilmem , eski padişahlara kaside yazan şairlere neye kızıyoruz ?!.. Onu k . bey de kendisi için yaptırdıktan sonra , demek , onların yerden göğe kadar hakkı varmış . Talebem deye birkaç kişiyi meydana getirmiş , birkaç kişiyi de minnetdar edip emri altına almış , bu kitabda onlara kendini bol bol medhetdirmişdir . İnsanı sıkılarak düşündüren bir şey varsa o da bunları kendi mecmuasına kendi eliyle nasıl dercetmiş olmasıdır . Bir insanın kendi yüzüne karşı yapılan , medih yerinde de olsa , o insanı zem demektir ; bütün âlemce ayıbdır . Yine talebem dediği biri köröglü üzerine bir eser yazmış , k . beye medihler yapmış ; aynı zamanda eser k . beyden aldığı me hazlarla dolu . Hayret etdim . k . beyin esasen köröglü üzerine bir tetkiki yokdur . Bu me haz göstermek değil , meddahlık vesîlesi . Vâkıâ yanına başka birinden de me haz koymuş ama onun da bu babda bir tetkiki yokdur . Ve buna mazhariyetinin sebebi vardır . Bir taraftan da bu çocuğun hakkı olsa gerek . Çünkü Türkiye de hiç kimse k . beyin belâsını göze almadan eser neşredemez . Yazan ya böyle dalkavuk ve bendesi olacak , yahud da bazı ictimâî ihtiyaçlardan dolayı k . beyin yedeğinde gidenlerden olacaktır .

K . beyin bir kötü huyu da başkalarının sözlerini , buluşlarını alıp kendi malı gibi satmaktır . Bunu Türklere yaptığı gibi bilhassa Avrupa âlimlerine yapar . Bu babda şikayetler çok .

K . bey bir düzüye divan şairleri , divan edebiyati der ve deyor . Bu çok yanlış bir tâbirdir . Bu hatâ kendi icadı mı , yoksa bunu zamanın mânâsız modası olarak mı söylüyor ? Eğer divandan maksadı eski padişahların divanı ,

hükûmet veya saray demek olan divanı ise ve bundan « saray şairleri » deye tahkir ediyorsa bu şairlerin büyük bir ekseriyeti, en mühimlerinden bir kısmı, meselâ Fuzûlî, Galib Dede divan görmemişlerdir. Tâbir sakatdır. Hem padişah şairi olmak tahkir olamaz ki... Fransızlarda da böylesi, böyle şiirler doludur. Hattâ kırıllara yazılan şiirlerin hususî şekli ve adı vardır. Birinin adı Ballade, birininki Chant royal dir. Bizim kaside ve emsalidirler. Eger bunu bu şairler şiirlerini « divan » adlı kitaplarda topladıklarından söyleyorsa bu da doğru değildir. Bu şairler birkaç asır sade mesnevî yazmışlar, hamseler teşkil etmişlerdir. Fatihlerden itibaren ki gazeller, kasîdeler moda olup mesnevî sönmeğe başlamış, divan meydana gelmiştir. Mesneviler Divan adını almamıştır; kaside, gazel ve birazda diğer birkaç şekildir ki divanı teşkil ederler. İşte k. bey bunun farkında değil. Demek bu cihetle de kelime efradını câmî, ağyarını mânî değildir. Bunun hepsinin birden adı klasik şiir ve şairdir. Klasikleri de taksimetmeli; fakat başka türlü. Bu divan kelimesiyle yapılan terkiib ve îâbirleri atmak lâzımdır. Bu ad düşüncesizlik ve cahıllık eseridir. k. bey bunları düşünememiş, divan edebiyatı deyib gidiyor. Şimdi benden öğrendi, ilerde satar. Yahud temerrüd edecektir.

Şimdiye kadar ben k. beyi birçok tenkid ve tashih etdim. Bunlar mühim ilmî maddeler üzerinedir. On yıl sonra sade iki şeye cevap veriyor. Ötekilere temas etmeğe bile cesaret edememiş. Bu, mağlûbiyetini müdhiş bir surette itirafdır. Zaten on yıldır durması da ayrıca bir isbatdır. Nefsini müdafaa ettiği şu bir iki maddeden hiç birinde de esasa girmeyib dörtlük şeklinin vâhidi kıyâsî olduğu fikri Müsyü Kowalskinin değil kendi malı olduğunu iddiadan ibaretdir. Bu madde kibir ve azamet meselesi;

ilim meselesi değil. Aramızdaki dava ise ilim meselesidir. Esasa girmeli idi. Yanaşmamış. Bu M. Kowalski işinde de sahtekârlık etmiş; gösterdim. Bu işi, bu isbat unun bütün manevi varlığını öldürmüş, onu iki paralık etmiştir. Onun tarzında söyleyim: Ben buldum ve isbat etdim ki türk şiirinin vâhidi kıyâsîsi mısradır. Türklerde halk şiirinde yani millî ve orijinal şiirimizde dörtlük kıt' alardan şiir şekillerinin pek çok kullanılması — ki gösterdim ve hemüz hiç bir müdekkikin görmediği türlü nevilerini buldum ve tesbit etdim — büsbütün ayrı bir meseledir. K. bey henüz vâhidi kıyâsî ile şiir şeklini bile birbirinden ayırd edemiyor. Tuyuk bahsinde de esasa girmemiş; etrafta dolaşmıştır. Benim türk şiirini tasnifimi bir « indî » sözüyle tezvir edip geçmiş. Böyle bir kelime itiraz değildir. Umumî lâf... Bu nevi lâf ve küfürler âcizlerin silâhıdır. Dünyada hiç bir adam yoktur ki lafda, küfürde kudreti olmasın. Her isteyen yapabileceği şeydir. Lâkin kıymeti yoktur. İndî ise, haydi k. beyi görelim; kendi bir tasnif yapsın ve benimkinin saçmalığını isbat etsin! Undan sonra « indî » ve emsalini deyebilir. Bu mühim işi türk edebiyatı tarihi kürsüsünü işgal eden ve bütün hayatı tahakküm, tefferrüd hırsı ve öğünmeden ibaret olan k. bey yapmalı idi. Nerde?.. Bizim Türkbilik Revümüzde neşrettiğimiz tedkiklerimiz hep orijinal ve hâlâ tedkik edilmemiş, bu babda hükümler verilememiş mühim mevzulardır. Biz böyle nice nice mühim meseleleri tesbit ve hallettik. Bunlar için takdirler alıyoruz. Fakat biz k. bey gibi buları tefahur meselesi yapıp neşretmeyiz. Beni pek az miktarda da olsa böyle iki üç satır yazmağa mecbur ettiğinden teessüf ederim. K. beyin benim bu Revüdeki türk şiirinin şekil ve adları ünvanlı makalemin daha ruhunu anlayamadığı bana yazdığı bu müdafaasında görünüb duruyor. Bir dissertation olan bu makalemiz esasen bir hülâsadır. Asıl

mufasssalını büyük eserimiz çıkınca görür . Acaba k . bey bizim hilâl hakkındaki tettebbüümüz gibi bir tedkik yazabilmiş mi ? Elli yıldır İstanbulda yaşıyor . Minarelerimizin tepeleri her gün gözüne batıyordu da görememiş ; hem de türkiyatçı ! « Bu nedir ? Tedkik edilmelidir . Mühim şeyler olsa gerekir » deyəmemiş ... Bana böyle bir eserini göstərsin ...

Ben bu Revüyü Avrupa ilim âlemine Türkler hakkında bilmedikleri şeyleri öğretmek için fransızca neşreliyordum . Bu bir lazım hizmetdir . Fakat şimdi anlıyorum ki bunları türkce de neşretmeliyim . Tâ ki orda böyle atıb tutmasın .

Canım , bu teferrüd ve kimseyi çekememek , bu dava neye sankim ? Türkolojide birçok şubeler ve binlerce bahisler var . Bir değil , yüzlerce insanın hayatını almağa , her birine büyük şerefler vermeğe kâfi ... Niçin biri bu sahaya girerse hemen ona şifahî veya tahrirî hücumu kalkmalı ? Hem bu k . beyin şerefi vasıtası , babasından miras kalma bir mülk değildir ki ... Onu böyle bir vasıta haline koymak kimse nin hakkı değildir . Onu bu hale koymak küçültmek , ve hıyanetdir . O mühim bir millî meseledir . Türkün şerefi , istikbalî , kuvveti , saadeti gibi mukaddes bir dava ve sahadır . Hayatını ona hasr edecek yüzlerce amele ister .

Bununla beraber bizim bunlara aldığımız yok . Yolumuza devamdayız . Hücumlara karşı koymasını da bilenlerdeniz . Zaten hayatımız bütün savaştan ibaretdir . Bana keyif verir . Hele millet yolunda , ona fayda veren ilim yolunda olursa ...

Şimdi bize ağzına gelen küfrü etsin ve cevabını alsın ...

* * *

Fuad Bey tetkik neticesinde şöyle bir hülâsa veriyor :

Fuad bey cürümüşhud halinde yakalanmışdır .

Doktorluğu fahrî , profesörlüğü kanuna mugayirdir .

Eserleri yanlış ile dolu, beşde dört tekerrürden ibaretdir. Hepsi de compilation olup original bir eseri, bir fikri bir tane bile yokdur. Avrupa âlimlerinin fikirlerini, tetkiklerini alıp kendi namına neşreder. Bunları da iyi terkiib edemez. Talebesinin mesaisini istismar eder. Tedkik kudreti gayet sathî, analyse, synthèse, perspective, proportion, ensemble kudreti gayet zayıftır. Tezat ve mantıksızlık içindedir. Tenkid kudreti sade umumî laflar söylemekden ibaretdir. Bütün eserleri öğünme, kibir ve kendine reklam makulesi şeylerdir. Yazılarında dürüstlük ve samimiyet asla yokdur. Yazı yazma sanatında da zayıftır.

Metin tahrif eder, vesika tahrif eder, mevcut olmayan şeyi vesika deye gösterir, intihal yapar, münakaşayı mügaletaya boğar.

Hâsılı, bu makaleyi okuyub bu hallerini görenler Fuad beye cahil, şarlatan, mügalatacı, tağşişçi, yalancı, ilim hırsızı, sahtekâri, dolandırıcısı, dalaverecisi, madrabazı, dalkavuk, hasedci, haris, şeref ve mevki avcısı, menfaat düşkünü, ilim diktatörüdür derlermi demezlermi... Ben bir şey demeyeceğim; denecek olanı dinleyeceğim.

ISKENDERİYE.

RİZA NUR

*
* *

Bu makale bir de fransızca neşredilecektir.

R. N.